

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Právní a psychologické aspekty nebezpečného
pronásledování „stalkingu“ v České republice**

Autor práce: Miroslav Michálek
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě
Forma studia: Kombinovaná
Vedoucí práce: Mgr. Bc. Milan Veselý
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47 b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Bc. Milanu Veselému za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

Michálek, M. *Právní a psychologické aspekty nebezpečného pronásledování „stalkingu“ v České republice: bakalářská práce.* České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2013. 10 s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Bc. Milan Veselý

Klíčová slova: nebezpečné pronásledování, pachatel stalkingu, oběť nebezpečného pronásledování, legislativa

Práce pojednává o základních pojmech v oblasti nebezpečného pronásledování, typologii pachatelů a následnou pomoc obětem tohoto nebezpečného fenoménu. Pomocí dat z dotazníkového průzkumu analyzuje povědomí veřejnosti o problematice přečinu nebezpečného pronásledování. Tento trestný čin je uveden v § 354, zákon 40/ 2009 Sb., trestní zákoník.

Poukazuje, zda psychologické a právní aspekty korespondují s nároky České republiky v potlačování této problematiky.

ABSTRACT

Michálek, M. *Legal and Psychological of Stalking in the Czech republic: Bachelor thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2013. 10 p. Supervisor: Mgr. Bc. Milan Veselý

Key words: stalking , offender of stalking, victim of stalking, legislation

The work deals with the basic concepts of stalking, typology of offenders and follow-up assistance to the victims of this dangerous phenomenon. Using data from a questionnaire survey analyzes public awareness of the offense of stalking. This offense is listed in § 354 of Act 40/2009 Coll., The Criminal Code.

He points out that the psychological and legal aspects correspond to the demands of the Czech Republic in the suppression of this issue.

OBSAH

1 Cíl a metodika bakalářské práce.....	8
2 Stalking.....	9
2.1 Historie a definice pojmu	9
3 Stalking a jeho právní úpravy.....	12
3.1 Právní úprava stalkingu v zahraničí	12
3.2 Právní úprava stalkingu v České republice	14
3.2.1 Hranice stalkingu	17
3.2.2 Vztah k jiným ustanovením.....	17
4 Druhy a metody stalkingu.....	20
4.1 Druhy stalkingu	20
4.2 Metody stalkingu.....	25
4.2.1 Využití komunikačních prostředků	26
4.2.2 Vyhledávání fyzické blízkosti oběti	27
4.2.3 Vyhrožování, psychické deptání, nátlak a pomluvy.....	28
4.2.4 Pokusy o kontakt přes třetí osobu	28
4.2.5 Fyzické násilí	28
4.3 Fáze stalkingu	29
4.3.1 Spirála stalkingu.....	29
4.3.2 Agresivita – fyzické násilí.....	30
5 Charakteristika stalkera – pachatele stalkingu	30
5.1 Typologie stalkerů	32
5.2 Typologie pachatele založena na charakteristikách stalkera a s ohledem na rizikovost pro oběť	33
5.3 Jak se člověk stane stalkerem	35
5.3.1 Teorie vazby	35
5.3.2 Psychoanalytická teorie	36
5.3.3 Psychodynamická teorie.....	37
5.4 Motivace pachatele.....	37
5.5 Nebezpečné komunikační praktiky.....	38
5.6 Mýty o stalkingu.....	40
6 Oběť nebezpečného pronásledování.....	41
6.1 Oběť z pohledu viktimologie	41
6.2 Následky stalkingu.....	42
6.3 Falešné oběti stalkingu	45
6.4 Sekundární oběti stalkingu	45
7 Pomoc obětem stalkingu.....	46
7.1 Formy prevence stalkingu	46
7.1.1 Primární prevence.....	46
7.1.2 Sekundární prevence.....	46
7.1.3 Terciární prevence	47
7.2 Jak se bránit a bojovat se stalkingem?	47
7.4 Pomoc obětem	48
7.4.1 Občanské sdružení STOP stalking.....	48
7.4.2 Bílý kruh bezpečí	49
7.4.3 Intervenční centra	50
8 Výzkum.....	50
8.1 Postup PČR při objasňování případů nebezpečného pronásledování	51
8.2 Statistické údaje	52
8.2.1 Statistické údaje nápadu a objasněnosti nebezpečného pronásledování v jednotlivých krajích ČR	53
8.3 Dotazníkový výzkum.....	55
8.4 Vyhodnocení stanovených hypotéz.....	62
9 Závěr	65
Seznam literatury	67
Zákony	68
Internetové zdroje	68
Seznam grafů a jejich názvy:.....	69
Seznam tabulek a jejich názvy:	69
Přílohy	70

Úvod

Bakalářská práce se zabývá společenským problémem nebezpečného pronásledování, který je znám také pod pojmem stalking. Tento společenský fenomén je v České republice stále aktuální a pro mnoho lidí málo známý pojem, neboť u nás se stalo nebezpečné pronásledování kriminalizováno až po novelizaci trestního zákoníku, který je účinný od 1. 1. 2010. Tento trestný čin je uveden v § 354, zákon 40/ 2009 Sb., trestní zákoník.

V prvních kapitolách se práce zabývá definicí pojmů nebezpečného pronásledování, historií vnímání tohoto problému a právními úpravami stalkingu v zahraničí a v České republice.

Další kapitoly práce pojednávají o druzích, metodách a fázích stalkingu.

Navazující kapitoly jsou věnovány charakteristikám pachatelů nebezpečného pronásledování, jejich typologii a psychologickým aspektům stalkerů. Dále se v těchto kapitolách práce věnuje obětem z pohledu viktimologie, následkům stalkingu a následné pomoci obětem tohoto sociálního problému.

V praktické části je proveden rozbor statistických údajů nebezpečného pronásledování a kvantitativní průzkum formou dotazníkové metody. Následné vyhodnocení dat získaných z dotazníkového průzkumu poukazuje na vnímání a postoj veřejnosti k tomuto společensky nežádoucímu jednání. Stanovené hypotézy mají následně vyvrátit, nebo potvrdit jednotlivá tvrzení.

Tato bakalářská práce dojde k závěru, zda psychologické a právní aspekty pokrývají požadavky státu na ochranu veřejnosti před přečinem nebezpečného pronásledování.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Cílem této bakalářské práce je v teoretické části vymezení pojmu nebezpečné pronásledování, vnímání tohoto problému společností před a po zařazení nebezpečného pronásledování do trestního zákoníku v České republice.

Je proveden rozbor § 354, zákona 40/2010 Sb., a preventivních opatření v oblasti nebezpečného pronásledování.

Dalším cílem je v praktické části porovnání statistických údajů v problematice nebezpečného pronásledování a analýza zjištěných dat z dotazníkového průzkumu. Dále vyhodnocení poznatků z rozhovorů s osobami činnými v trestním řízení.

2 Stalking

2.1 Historie a definice pojmu

Stalking. Slovo, které v poslední době slycháme stále častěji, převážně v médiích, ti méně šťastnější z nás i ve svém životě. Odkud se vzal tento výraz a co znamená? Označení stalking vychází z anglického slovesa to stalk (stopovat, přibližovat se zvěři při lovu), ve svém původním významu bylo překládáno jako stopování (zvěře). V současném anglickém jazyce je tohoto pojmu užíváno v různých významech: sledování, sledující, lovecký, honba, lov, stopování zvěře aj.

Od devadesátých let dvacátého století se tohoto pojmu stále více používá k označení specifického vzorce jednání některých lidí, který je charakteristický tím, že při něm dochází k úmyslnému a zlovolnému pronásledování či obtěžování oběti (ať už známé či neznámé osoby), k obsesivní fixaci či neznámého pachatele na určitou osobu, která je pak systematicky a úporně obtěžována nevyžádanou a nechtěnou pozorností. Jedná se o tzv. vztahové násilí. Toto způsobuje snížení kvality života oběti. Pronásledování musí být proti vůli oběti a musí být dlouhodobé¹, což však nemusí být vždy podmínkou, a intenzivní (projevy nebezpečného pronásledování např. vícekrát za den).

Vzhledem k tomu, že se u nás o tomto problému hovoří pouze několik posledních let, mohlo by se zdát, že dříve tento problém neexistoval. Faktem ovšem je, že ačkoli se tento fenomén dostal do centra pozornosti např. kriminologie a forenzní psychologie teprve v devadesátých letech minulého století, předmětem psychiatrických bádání se stal již v průběhu 18. století, kdy se francouzský psychiatr **Philippe Pinel** (1745 – 1826) se svým žákem **Esquirole** věnovali charakteristice a analýze erotomanie, při níž patologická vazba na jinou osobu je provázena chorobným přesvědčením jedince, že je milován zcela cizí osobou.

Ve 20. století byla této problematice věnována pozornost i ze strany dalších psychologů. Francouzský psychiatr **Gaëtan Gatian de Clérambault** (1872 – 1934) přišel s tvrzením, že motiv pronásledování nemusí nutně spočívat v nezpracované lásce, erotice nebo sexualitě, nýbrž si v pocitu vlastní výjimečnosti, v pýše nebo v narušeném kontaktu s realitou. De Clérambault vytvořil třífázový model průběhu milostného

¹ Ministerstva spravedlnosti a vnitra ČR se shodla na minimální době pro tuto klasifikaci 4 až 6 týdnů. Často trvá dobu daleko delší, i několik let. Opakováním obtěžujících kontaktů se obecně vzato rozumí více než 10 pokusů o kontakt.

pronásledování, který zahrnoval následující stádia:²

- stádia pýchy – v tomto je erotoman pln očekávání, a proto se ve svém chování prezentuje namlouváním a dvořením;
- stádia zklamání – v něm erotoman pod dojmem předchozích neúspěchů pocítuje odmítnutí a zradu, v důsledku čehož zahrnuje objekt svého zájmu výčitkami a obviňováním nemajícím oporu v realitě;
- stádium hněvu – erotoman již přistupuje k hrozbám, k vydírání, agresii, či dokonce k pomstě.

Přibližně od 80. let minulého století se zájem o tuto problematiku prohlubuje a v jejím zkoumání tak dochází k určitému posunu. Tento je možné spatřovat ve dvou skutečnostech. Předně se začíná užívat pojmu „stalking“, jenž v sobě obsahuje podstatně pestřejší škálu různých vzorců chování pachatele. Kromě toho se vedle psychiatrie tento fenomén stává předmětem zkoumání dalších vědních oborů, které jsou orientovány na kriminalitu. Takto orientovaný zájem se promítl i v právních úpravách celé řady států, kde se stalo jednání stalkerů skutkovou podstatou trestného činu.

Současně se začaly objevovat i jiné právní normy zaměřené proti stalkingu. Za první právní normu tohoto druhu je možné považovat antistalkingovou právní úpravu jež byla přijata v americkém státě Kalifornie jako reakce na vraždu mladé nadějně herečky Rebecy Shaffer, které se dopustil její fanatický fanoušek Roberco Bardo³. Nebyl to však zdaleka první případ podobné vraždy. Stačí vzpomenout např. vraždu bývalého člena hudební skupiny Beatles Johna Lennona 8. prosince 1980 jeho fanatickým obdivovatelem Markem Davidem Chapmanem.

I vzhledem k tomu, že se problém pronásledování jevil jako nejvíce palčivý u celebrit, ať již z umělecké či politické branže, byly výzkumy stalkingu v tomto období zaměřeny především ve vztahu k těmto VIP osobám. Podepsal se na tom i neutuchající zájem médií o pronásledování známých osob. K nejznámějším případům náleží pronásledování známé herečky Jodie Foster Johnem Hinckleyem juniorem, který proslul svými neúspěšnými pokusy dvořit se této herečce. Neopětované city vyprovokovaly Hinckleye k tomu, že se chtěl zviditelnit atentátem na tehdejšího amerického prezidenta Ronalda Regana (který mimochodem atentát přežil), kdy před jeho realizací Hinckley napsal v dopise adresovaném Foster mimo jiné, že atentát nespáchá, bude-li moci strávit zbytek života s ní.

² MINISTERSTVO VNITRA. *Čtvrtletník kriminologie.Psychologické poznatky k nebezpečnému pronásledování* [online]. 2004. [cit. 2013-11-03]. Dostupné WWW: <www.mvcr.cz/casopisy/kriminalistika/2004/0404/cirtkova_info.html>

³ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*, Praha : Grada, 2008, str. 67-68.

Během výzkumů stalkingu bylo ovšem zjištěno, že tento problém se nedotýká pouze celebrit, ale i ostatních lidí.

Prováděné výzkumy taktéž poukázaly na skutečnost, že stalking velmi často souvisí s domácím násilím, kdy při něm dochází k obtěžujícímu pronásledování intimních partnerů, ať již bývalých či stávajících. V našich podmínkách byl nedávno medializován jeden z několika takových případů, kdy šestatřicetiletý muž vyhledal bývalou přítelkyni v jejím bytě v Praze na Spořilově, vyrazil dveře jejího bytu, kde následně zastřelil osmatřicetiletou ženu, třikrát zasáhl jejího nového přítele a poté spáchal sebevraždu. Z okolností tohoto případu je možno zmínit, že útočník oběti před činem vyhrožoval a poslal jí fotku, na níž jí drží u hlavy pistoli. Konečná bilance útoku byla dva mrtví a jeden těžce zraněný.⁴

I z tohoto případu je zřejmé, že se v případě stalkingu jedná o závažný sociální problém, jemuž je nutno věnovat patřičnou pozornost. V podmínkách České republiky bohužel doposud k tomuto problému nebyl proveden dostatečně reprezentativní výzkum. V teoretické rovině se mu nejvíce věnuje Ludmila Čírtková, která této problematice věnovala řadu menších statí a zejména obsáhlou pasáž ve své práci *Moderní psychologie pro právníky*.

S účinností od 1. 1. 2010 je stalking i u nás trestným činem.

S využitím řady odborných studií a materiálů lze tedy k **definici pojmu stalking** uvést následující:

- je to jednání, které je pro oběť obtěžující a minimálně nepříjemné, když ne nebezpečné – toto jednání tedy musí směřovat vůči konkrétní osobě (oběti), které může způsobovat (a často také působí) strach;
- obtěžující a pronásledující jednání musí být mimo normu – stalkingem může být např. běžné vyřizování záležitostí spojených s rozchodem, společenské normy respektující kontakty mezi oběma stranami apod.;
- role ve vztahu stalker – jeho oběť jsou zcela zřejmé a stálé – o stalkingu lze sotva hovořit, pokud se průběžně obě role během setkání mění;
- jedná se o opakované jednání, které probíhá po určitou dobu a vyznačuje se určitou dynamikou – za stalking tedy nelze považovat např. jednorázovou hádku, zaslání jedné sms apod., ačkoliv i tyto formy mohou být pro potencionální oběť stalkingu nepříjemné a frustrující;
- jde o záměrné jednání ze strany stalkera, tj. osoby, která se stalkingu

⁴ BORGIS. Za střelbou v Praze je zřejmě žárlivost. *Novinky.cz*. [online]. 2009, [cit. 2014-01-20]. Dostupné z WWW: <www.novinky.cz/krimi/184417-za-strelbou-v-praze-je-zrejmezarlivost.html>

dopouští – stalkingem proto nemůže být nahodile krátké setkání, které proběhlo bez záměrné aktivity potenciálního stalkera;

- jednání stalkera musí reálně zasahovat do privátní sféry oběti – tato podmínka není splněna tehdy, pokud stalker chce škodit oběti neúčinným způsobem, např. zaříkáváním aj.
- způsob obtěžování oběti ze strany stalkera může být velmi různorodý a může být závislý jak na okolnostech souvisejících s obětí, tak i na okolnostech, které souvisí se stalkerem.

3 Stalking a jeho právní úpravy

3.1 Právní úprava stalkingu v zahraničí

V Evropě byl antistalkingový zákon poprvé prosazen v 90. letech ve Velké Británii a v dalších zemích zavedení tohoto právního předpisu brzy následovalo (Belgie 1998, Holandsko 2000, Rakousko 2006, Německo 2007). Skutkové podstaty zákona se však v jednotlivých zemích liší. Jako příklad předkládám stalking z pohledu našich nejbližších sousedů.

Např. v Rakousku zákon uvádí:

Neodbytné pronásledování (§ 107 a StGB Beharrliche Verfolgung)

- (1) Kdo neodbytně pronásleduje jiného (odst. 2), bude potrestán trestem odnětí svobody až na jeden rok.
- (2) Neodbytně pronásleduje jiného ten, kdo po delší dobu nepřipustně zhoršuje způsob jeho života tím, že:
 1. vyhledává jeho blízkost,
 2. kontaktuje jej pomocí telekomunikačních nebo jiných komunikačních prostředků nebo prostřednictvím třetí osoby,
 3. za použití jeho osobních údajů pro něj objedná zboží nebo služby nebo
 4. za použití jeho osobních údajů dovede třetí osobu k tomu, že s ním naváže kontakt.
- (3) V případech uvedených v odst. 2 bod 2 lze pachatele stíhat jen k návrhu neodbytně pronásledované osoby.

Německo:

Obtěžování (§ 238 Nachstellung)

(1) Kdo neoprávněně jiného obtěžuje tím, že neodbytně:

1. vyhledává jeho blízkost,
2. pokusí se s ním pomocí telekomunikačních nebo jiných komunikačních prostředků nebo třetí osoby navázat kontakt,
3. zneužitím jeho osobních údajů pro něj objedná zboží nebo služby nebo přiměje jiného k tomu, aby s ním navázal kontakt,
4. ohrožuje jej nebo jemu blízkou osobu na životě, tělesné integritě, zdraví nebo svobodě nebo
5. se dopustí jiného srovnatelného jednání a tím závažně zhorší způsob jeho života, bude potrestán trestem odnětí svobody až na tři léta nebo peněžitým trestem.

(2) Pokud pachatel přivede oběť, rodinného příslušníka oběti nebo jinou oběti blízkou osobu svých činem do ohrožení života nebo způsobení těžké újmy na zdraví, bude mu uložen trest odnětí svobody od tří měsíců do pěti let.

(3) Způsobí-li pachatel svým činem oběti, rodinnému příslušníku oběti nebo jiné osobě blízké oběti smrt, bude uložen trest odnětí svobody od jednoho roku do deseti let.

(4) V případech upravených v odstavci 1 lze čin trestně stíhat pouze na návrh, ledaže by vyšetřující orgán vzhledem ke zvláštnímu veřejnému zájmu na trestním stíhání považoval za žádoucí učinit tak z úřední moci.⁵

Rakouská úprava stalkingu je cílena na taková jednání, která výrazně zhoršují životní způsob oběti a jako taková je nelze jinak kvalifikovat. Z toho důvodu pod tuto skutkovou podstatu nepatří ani újma na zdraví, ani nebezpečné vyhrožování, které mají v rakouské úpravě trestního práva vlastní úpravy. Německý zákon stanovil skutkovou podstatu trestného činu stalking zcela odlišně. Zahrnul do ní i takové jednání, které může být postiženo trestným činem nebezpečného vyhrožování, těžké újmy na zdraví, vraždy či zabití, a to nejen poškozené osoby, ale i dalších blízkých osob.

V USA je problematika pronásledování vedena na dvou úrovních. První je ryze policejní přístup. Vznikl zde v roce 1990 policejní útvar s názvem „*Threat Management Unit*“, který se již od začátku zaměřoval na včasné ohodnocení rizika a předcházení projevům přímého násilí vůči oběti. Většina obětí byla původně z řad VIP, zejména z Hollywoodu. Postupem času však zjistili, že tento jev postihuje i obyčejné občany.

⁵ VÁLKOVÁ, H. *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám, Proč by neměl chybět v novém trestním zákoníku „Stalking“*. Praha: ASPI a.s., 2008.

Druhý přístup je založen zejména na myšlence interdisciplinárních týmů. Tyto týmy společně řeší konkrétní živé případy, nespolehají se přitom pouze na policejní opatření, ale hledají kreativní postupy, jak zabránit eskalaci a účinně zatavit pronásledování.⁶

Antistalkingové zákony začlenily do svého právního systému i další státy, jako například Kanada, Irsko, Francie. Mnohé další státy nemají speciální legislativu, která by se zaměřovala na obtěžování a stalking a proto nadále využívají dosavadních úprav.

Napříč všemi státy se výrazně mění požadavky k naplnění skutkové podstaty stalkingu či obtěžování. Největší rozpory lze nalézt v míře výhrůžek a prokázaném úmyslu.⁷

3.2 Právní úprava stalkingu v České republice

V České republice je stalking kriminalizován až od 1. 1. 2010 v souvislosti s přijetím a nabytím účinnosti trestního zákoníku, který v ust. § 354 upravuje skutkovou podstatu **trestného činu nebezpečného pronásledování**. Do té doby byly oběti stalkingu odkázány pouze na prostředky ochrany v rámci správního a občanského práva.

Proces zavedení trestního postihu nebezpečného pronásledování prošel řadou diskuzí. Tyto diskuze byly vedeny jak ze strany odborníků, tak ze strany širší veřejnosti, neboť nebezpečné pronásledování představovalo stále extenzivně se rozrůstající společenský problém, na který právní řád nedokázal adekvátně reagovat a neuměl poskytnout obětem dostatečné právní prostředky ochrany. Odůvodněné obavy před nárůstem případů trýznivého chování, kterého se bez trestního postihu dopouštěli pachatelé na svých obětech, vedly k volání řady odborníků po změně.

Problematikou pronásledování se intenzivně zabýval i **Bílý kruh bezpečí**, který již v roce 2004 projevil svou iniciativu a u příležitosti Evropského dne obětí předložil tehdejšímu ministru spravedlnosti a ministru vnitra návrh na legislativní úpravu trestního postihu pronásledování.⁸ Tento návrh obsahoval zavedení nové skutkové podstaty trestného činu omezování osobní svobody (tzv. pronásledování) dle ust. § 231a zák. č. 140/ 1961 Sb., trestní zákon, mezi stávající trestné činy, zařazené do hlavy osmé prvního oddílu trestního zákona, tedy mezi trestné činy proti svobodě a lidské

⁶ ČÍRTKOVÁ, L. Psychologické poznatky k nebezpečnosti pronásledování (stalking). [online]. 2008. [cit. 2013-12-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.psychomost.cz/view.php?cisloclanku=2008040002>>

⁷ ŠTADLER, M. *Stalking v kontextu domácího násilí: bakalářská práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra psychologie, 2008. 98 l, 6 l příl. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Veronika Polišenská, Ph.D. s. 58

důstojnosti. Navrhovaná právní úprava předpokládala i zavedení výkladového ustanovení pojmu pronásledování. Toto ustanovení § 89 odst. 19 trestního zákona vymezovalo projevy pronásledování pouze příkladmo.⁹ Jinými slovy, cílem právní úpravy tedy nebylo obsáhnout do ustanovení veškeré projevy závadného chování, či jeho trestněprávní postih jakýmkoliv taxativním výčtem snad dokonce limitovat. Již tato legislativní úprava trestního postihu pronásledování předpokládala pro dovození trestní odpovědnosti pachatele komplexní analýzu všech jednotlivých útoků v jejich vzájemné souvislosti, neboť v řadě případů by jednotlivé útoky nemusely představovat nebezpečné jednání a oběť by stále čelila dílčím systematickým zásahům do svého soukromí.

Přestože bylo z řady odborníků intenzivně voláno po legislativní úpravě a zasazení nové skutkové podstaty do trestního zákona, kýžená změna a zavedení trestního postihu stalkingu nastala až s přijetím nového trestního zákoníku. Podstatnou úlohu lze v tomto případě přičíst mediím, která na tuto problematiku upozorňovala a přicházela se stále novými závažnými případy, které mnohdy končily smrtí pronásledované oběti.

Od 1. 1. 2010 tedy nabyt účinnosti nový Trestní zákoník 40/2009 Sb., který v § 354 jasně definuje nebezpečné pronásledování takto:¹⁰

(1) Kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že

a) vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmu jemu nebo jeho osobám blízkým,

b) vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje,

c) vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje,

d) omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života, nebo

e) zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu,

a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři roky bude pachatel potrestán, spáchá-li čin

⁸ Pronásledování - návrh nové právní úpravy. Zpravodaj Bílého kruhu bezpečí. 2004, roč. 13, č. 1. s. 3.

⁹ Ust. § 89 odst. 19 tr. zák.: „Pronásledováním se rozumí zejména opakované pronásledování či oslovování jiné osoby, jakož i opakované pozorování či bezdůvodné pobývání poblíž jejího bydliště, pracoviště, popř. jiného místa, kde se zdržuje, dále uskutečňování opakovaných telefonických hovorů, opakované zasílání dopisů, balíků, faxových zpráv, elektronické pošty a SMS zpráv, a to přes zjevný nesouhlas osoby, proti které toto jednání směřuje.“

¹⁰ Česko. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11, s. 436.

uvedený v odstavci 1

a) vůči dítěti nebo těhotné ženě,

b) se zbraní, nebo

c) nejméně se dvěma osobami.

Vybraná související ustanovení¹¹:

§ 122 – ublížení na zdraví, § 126 – dítě, § 199 – týrání osoby žijící ve společném obydlí, § 337 odst. 2 – maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, § 353 – nebezpečné vyhrožování; § 163 TrŘ – trestní stíhání se souhlasem poškozeného, 163a TrŘ – výjimky z případů obligatorního souhlasu poškozeného s trestním stíháním

Související předpisy:

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky – zejména čl. 6 a 31 věta první LPS; zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky – § 45 odst. 1 písm. c) PolČR – práva a povinnosti vykázané osoby¹²; zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád – zejména § 76b odst.1 písm. c) a d) OSŘ – uložení předběžného opatření ve věcech domácího násilí a jiného ohrožení¹³; zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích – zejména § 49 odst. 1 písm. c) PřesZ

¹¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 – 421*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 3004

¹² Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, u institutu vykázání pamatuje již i na v praxi běžné případy, kdy vykázaný pachatel domácího násilí tvrději pokračuje i po nedobrovolném opuštění společného obydlí v psychologickém teroru oběti zpravidla tím, že se ji pokouší neodbytně, často i více způsoby zároveň, kontaktovat. Tomu by měl napříště zabránit rozšířený okruh povinností vykázané osoby taxativně uvedený v § 45 odst.1 PolČR, který byl doplněn i o povinnost zdržet se styku nebo navazování kontaktu s ohroženou osobou [§ 45 odst.1 písm. c) PolČR]. K významnému posílení ochrany oběti před stalkerem by mělo sloužit i dodržování povinností a důsledné využívání všech oprávnění policie, tak jak jsou zakotveny v novém zákoně o Policii ČR. V oblasti ochrany před nebezpečným pronásledováním půjde zejména o povinnost zajistit ochranu života, zdraví, svobody a majetku (§ 10 PolČR), oprávnění zajistit osobu, která svým jednáním bezprostředně ohrožuje svůj život, život nebo zdraví jiných osob nebo majetek (§ 26 odst. 1 PolČR), oprávnění odebrat zbraň agresivní osobě (§ 35 odst. 1 PolČR), oprávnění použít donucovací prostředky k ochraně bezpečnosti své osoby, jiné osoby, nebo majetku anebo k ochraně veřejného pořádku (§ 53 odst. 1 PolČR).

¹³ V praxi je třeba důsledně využívat novelizované ustanovení § 76b OSŘ, které s účinností od 1. 7. 2009 rozšířilo možnosti soudu uložit účastníkovi řízení, proti kterému návrh na uložení předběžného opatření směřuje, tedy i podezřelému z trestného činu nebezpečného pronásledování podle § 354 TrZ, aby „se zdržel setkávání s navrhovatelem, popř. se zdržel nežádoucího sledování a obtěžování navrhovatele jakýmkoliv způsobem“. Předběžné opatření trvá jeden měsíc od své vykonatelnosti, přičemž jej lze za splnění podmínek stanovených v odst. 3 a 4 cit. § 76b OSŘ prodloužit (zanikne nejpozději do jednoho roku od okamžiku, kdy bylo nařízeno).

3. 2. 1 Hranice stalkingu¹⁴

Hranici mezi tím, co je ještě sociálně akceptovatelné a na co již je třeba nahlížet jako patologický, sociálně škodlivý projev chování, není přitom snadné vždy jednoznačně stanovit a k jejímu překročení může často dojít nenápadným způsobem, kdy pronásledování oběti postupně nabývá na intenzitě a teprve od určitého okamžiku se pro ni stává skutečně nebezpečným. Zcela jistě je však taková *hranice sociálně konformního chování překročena* v okamžiku, kdy je z okolností případu zřejmá bezvýslednost snahy pronásledovatele získat přízeň oběti, navzdory tomu však v jejím pronásledování v řádu měsíců až let neúnavně pokračuje, popř. když se začne vůči oběti chovat násilně. Na prvý pohled nevinné telefonické a virtuální pronásledování expartnera (e-maily, SMS zprávami, apod.) se časem může zvrhnout v jeho permanentní obtěžování, vedoucí k cílenému psychickému teroru, event. i k pokusu o jeho fyzickou likvidaci, kdy se již uplatní i další trestné činy jako např. nebezpečné vyhrožování podle § 353, omezování osobní svobody podle § 171, vydírání podle § 175, popř. i trestné činy proti životu a zdraví, zejména ublížení na zdraví podle § 146, těžké ublížení na zdraví podle § 143, popř. i trestný čin vraždy podle § 140, a to buď samostatně, nebo v souběhu s nebezpečným pronásledováním podle zásad upravujících souběh trestných činů.

3. 2. 2 Vztah k jiným ustanovením

Trestní postih nebezpečného pronásledování v praxi často úzce souvisí s dalšími trestnými činy, jako je např. *omezování osobní svobody* (§ 171), *porušování domovní svobody* (§ 178), *pomluvy* (§ 184), *poškození cizí věci* (§ 228), *výtržnictví* (§ 358), *týrání zvířat* (§ 302)¹⁵ apod., ohledně nichž je možný jednočinný souběh, neboť každé z těchto ustanovení chrání jiný objekt. Vyloučen ovšem není ani souběh s trestným činem *nebezpečného vyhrožování* (§ 353), a to zejména pokud by šlo o formy jednání uvedené pod písm. b), c), d) a e) v odst. 1 § 354.

Pokud bylo pachateli uloženo vykázání a ten je maří, může se jednat o souběh trestných činů nebezpečného pronásledování podle § 354 a *maření výkonu úředního rozhodnutí* podle § 337 odst. 2.

¹⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 – 421*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 3007

Několik vybraných případů stalkingu v České republice:

Sadistický stalker Petr H. více než 2 roky pronásledoval svou kolegyni z Ruzyňského letiště. Psal jí výhrůžné e-maily, SMS, špehoval ji, fyzicky ji napadal, zničil jí automobil. Za to byl odsouzen k 250 hodinám veřejně prospěšných prací. Pro jejich neplnění mu byl trest změněn na 125 dnů vězení. Nástup trestu si Petr H. odložil kvůli špatnému psychickému stavu. Oběť na agresora opakovaně upozorňovala policii, příběh zveřejnila. Marně.

Důsledky: Ubil ji před jejím domem čtyřkilovou větví. Za to byl odsouzen na 15 let vězení.

Studenta Tomáše K. z Mostu několik let pronásledovala jeho obdivovatelka Barbora K. a její matka. Ta se rozhodla, že udělá vše pro to, aby dceři „ulovila“ vyhlédnutého partnera. Barbora mu psala desítky SMS zpráv denně, zahlcovala ho e-maily, nechávala před jeho dveřmi dárky. Ať šel student kamkoli, následovala ho. Na ulici se s ním snažila srovnat krok, aby to alespoň vzdáleně vypadalo, že k sobě patří. Neustále mu opakovala, že ho miluje, nebo že ho nenávidí.

„Podívej se, s kým tady dneska je. Jestli to není příbuzná, tak je to teda pěkná šereda. Teda Tomáši, za takovouhle štětku jsi vyměnil moji Báru? To je hrůza. Vždyť se podívej, jakou má zlatou kabelku, jako nějaká štětka z E55.“

Důsledky: Tomáš se nemůže nijak bránit, protože ho stalkerky nijak fyzicky nenapadly, nevydíraly nebo vůči němu nespáchaly žádný trestný čin, který by byl uveden v českém trestním zákoníku.

50 letý stalker Štefan Z. obtěžoval o 20 let mladší ženu. Vulgárně ji urážel, špehoval ji a naháněl autem, bombardoval ji SMS zprávami, nechtěnými pozornostmi, nakonec i výhrůžkami (likvidace ženy i jejího partnera). Za 7 měsíců ji telefonicky kontaktoval nejméně ve 498 zjištěných případech.

„Podívej se, ty špinavá couro, ještě jednou uvidím měšťačky u svého auta, tak se tvůj dozví o tvých uchylárnách. To, co bylo doted', byl jen pionýrský tábor, teď zažiješ peklo. Zničím tě, ode dneška tě bude sledovat chlap, i kdyby mě to mělo stát sto tisíc. Nebudu šetřit nikoho, ani bratra, ani rodiče, zničím tě.“

¹⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 – 421. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 3013

Důsledky: Byl odsouzen ke 2 letům vězení do věznice s dozorem za vydírání a násilí proti skupině obyvatel a jednotlivci.¹⁶

Týráním a znásilněním si vymáhal v srpnu 2013 na Písecku lásku na své bývalé přítelkyni 27 letý muž. Donutil ji i k tomu, aby svému současnému příteli napsala SMS zprávu, že se s ním rozchází. Žena však nakonec sebrala odvalu a zavolala policisty.

„Žena se sešla se svým přítelem v úterý odpoledne. Přisedl k ní do auta v ulici Nádražní v Písku. Začali se hádat kvůli jejich skončenému vztahu. Pak po ní chtěl její mobilní telefon, žena však odmítla. V tu chvíli muž vytáhl nůž a pohrozil jí smrtí, pokud mu telefon nedá. V obavách o svůj život bývalému partnerovi vyhověla. Ten telefon prohlédl, četl si uložené SMS zprávy a pak jí ho vrátil zpět,“ popisovala agresivní chování muže na schůzce Štěpánka Uhlířová, mluvčí jihočeské policie.

Dále poznamenala, že muž donutil ženu, aby s ním odjela z Písku. „Cestou neustále držel svoji ruku na noži a vyhrožoval, že ji zabije. Ve strachu mu slíbila, že s ním bude opět žít. Dojeli až za obec Čimelice, kde poškozená musela zastavit vozidlo. Muž pak na ní vykonal přes její nesouhlas pohlavní styk. Poté se vrátili zpět do Písku. Násilník pak ještě vyděšenou ženu přinutil, aby současnému partnerovi napsala SMS zprávu, že se s ním rozchází,“ konstatovala Uhlířová.

I přes další výhrůžky oznámila žena vše policistům. „Pachatele jsme ještě v úterý večer zadrželi a umístili do cely. Za trestné činy znásilnění, loupež, vydírání a nebezpečné vyhrožování mu hrozí až deset let vězení,“ dodala Uhlířová.¹⁷

Samozřejmě nelze opomenout případ zpěváka Richarda Pachmana, který se bohužel více než zpěvák uvedl do povědomí veřejnosti jako nejznámější česká oběť stalkingu, jeho neblahá zkušenost s pronásledující fanynkou jej dovedla nejen před soud, ale rovněž k napsání knihy o stalkingu s vypovídajícím názvem „Kdokoliv“, která byla vydána letos v dubnu.

¹⁶ Přehledový list kyberstalking, realizováno v rámci Projektu prevence nebezpečných komunikačních praktik. [online]. 2009. [cit. 2014-01-20]. Dostupné z WWW: <https://www.google.cz/search?q=P%C5%99ehledov%C3%BD+list+kyberstalking%2C+realizov%C3%A1no+v+r%C3%A1mci+Projektu+prevence+nebezpe%C4%8Dn%C3%BDch+komunika%C4%8Dn%C3%ADch+praktik.&aq=chrome..69i57.1182j0j8&sourceid=chrome&espv=210&es_sm=93&ie=UTF-8>.

¹⁷ BORGIS. Bývalou přítelkyni znásilnil a donutil ji poslat partnerovi SMS, že se s ním rozchází. *Novinky.cz*. [online]. 2013. [cit. 2014-01-20]. Dostupné z WWW: <www.novinky.cz/krimi/311768-byvalou-pritelkyni-znasilnil-a-donutil-ji-poslat-partnerovi-sms-ze-se-s-nim-rozchazi.html>.

4 Druhy a metody stalkingu

4.1 Druhy stalkingu

Existují různé druhy stalkingu, které se od sebe odlišují určitými charakteristikami. V odborné literatuře se lze přitom setkat s následující taxonomií druhů (či typů) stalkingu, která zohledňuje osobnost stalkera: pronásledování ex-partnerem, pronásledování umanutým (poblázněným) obdivovatelem, fixovaný pronásledovatel s psychickými poruchami a sadistický pronásledovatel.¹⁸

Pronásledování ex-partnerem je nejvíce rozšířeným druhem stalkingu, neboť podle dostupných údajů představuje tento druh přibližně polovinu veškerých případů stalkingu. Tento druh lze zároveň zařadit k těm nejvíce nebezpečným, poněvadž bývá provázen velmi silným rizikem agresivního jednání pachatele vůči jeho oběti. Agresivní jednání je možné přitom signifikantně více očekávat od ex-partnerů, kteří byli pachateli domácího násilí. Motivace ke stalkingu je u tohoto jeho druhu determinována dřívějším vztahem pachatele a jeho oběti. Pronásledovatel (stalker), jehož prožívání je zakotveno v ukončeném vztahu, má pocit zavrženého partnera, s nímž je spjata hořkost a nepřátelství ve vztahu k bývalému partnerovi. Jedná proto pod vlivem emocí, které mu brání jeho počínání posuzovat racionálně.

Pronásledování umanutým (poblázněným) obdivovatelem je rovněž poměrně rozšířeným druhem stalkingu, poněvadž tvoří zhruba jednu pětinu (cca 18 %) všech případů stalkingu. Tento druh stalkingu má ještě dva subtypy – stalking mladým obdivovatelem a stalking obdivovatelem středního věku. Stalkeři tohoto druhu jsou v odborné literatuře označováni rovněž coby nekompetentní nápadníci či „infatuation harassment“. Cíl pronásledování těmito obdivovateli by bylo vhodnější nazývat spíše jako idol než jako oběť. Idol je pro něj středem veškerého dění. Pronásledovatel sice usiluje o bližší kontakt se svým idolem, avšak tomuto nehrozí reálné nebezpečí, že by mu bylo ze strany stalkera fyzicky ublíženo. Takový ctitel je orientován ve svých úvahách směrem do budoucnosti, kterou spojuje s romantickým vztahem se svým idolem. Toto fantazírování je pozitivní a romantické, proto je tato forma pronásledování nejméně nebezpečná.

Fixovaný pronásledovatel s psychickými poruchami (výskyt cca 20 %) existuje ve dvou variantách, které se liší svojí nebezpečností. V méně nebezpečné

¹⁸ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*, Praha: Grada, 2008, str. 73-76

variantě je tento pronásledovatel zaměřen především na osoby opačného pohlaví, s nimiž přichází do styku při výkonu své profese. Je charakteristický iluzorní představou o reálnosti ideálního vztahu s vyhlédnutým objektem, přičemž je současně bezdůvodně přesvědčen o tom, že oběť má zájem o bližší kontakt s ním. V jeho případě ovšem zůstává zachováno vnímání reality a nejedná se o psychotického jedince. Tento pronásledovatel není tedy pro oběť příliš nebezpečný. To však neplatí o fixovaném pronásledovateli se zvýšenou nebezpečností, který je postižen závažnějším stupněm psychického narušení, které může spočívat např. v tzv. „borderline“ nebo v epizodické schizofrenii. Proto jde o pronásledovatele velmi nevypočitatelného, který je schopen v podstatě čehokoliv. Tento typ je obvykle zaměřen na osoby s vyšším sociálním statusem.

„Borderline“ je „Hluboká porucha osobnosti zapříčiněná nedostatečně vytvořenou hranicí mezi jedincem a ostatními, na začátku života mezi jím a pečující osobou, nejčastěji matkou. Tito lidé jsou schopni pouze extrémních intenzit vztahů. Mohou prožívat úplné splynutí s druhým a čekají od něj, že bude rozpoznávat a sytit jejich potřeby bez vlastního vkladu a přičinění. Ostatní považují za pouhé objekty. Jejich vztahy jsou velmi nespolehlivé a proměnlivé v krátkém čase, často se v jejich vztazích objevuje tzv. splitting. Jejich neostré hranice zvyšují křehkost a nekonzistenci, jedinci často trpí poruchou identity a chovají se pak spíše dle nějakých svých představ o roli, kterou mají nyní plnit, ale z které lehce vypadávají. Pak reagují impulzivně, často se vztekem a může se objevit značná agrese i vůči sobě v podobě sebevražedných hrozeb, které používají hlavně k manipulaci partnera, aby si ho udrželi. Bojí se opuštění, protože cítí vnitřní prázdnotu a mají pocit, že nemají co druhému nabídnout. Nedostatek uvědomění sebe často dostává podobu disociativní poruchy, kdy se jedinec cítí ve svých citech a myšlenkách rozpolcený. Afektivně je takový jedinec nestabilní, nálada se může měnit v několika vteřinách ve vztahu k okolí i k sobě samému. Ve vztazích se často vyskytuje idealizace, která může velmi lehce přecházet v devalvací a zase naopak.¹⁹

Sadistický pronásledovatel se podle výsledků výzkumů vyskytuje zhruba ve 12 % případů stalkerů. Je nutno předeslat, že se vždy jedná o velmi nebezpečné pronásledovatele. Tato nebezpečnost je dána tím, že veškeré jejich jednání bývá chladně vykalkulované. Nápadná je u nich snaha o absolutní kontrolu života oběti, která

¹⁹*Hraniční osobnost : borderline personality* [online]. 2003. Praha : Úřad vlády České republiky, 2010 [cit. 2014-01-20]. Dostupné z WWW <www.drogyinfo.cz/index.php/info/glosar_pojmu/h/hranicni_osobnost_borderline_personality>

postupně eskaluje a je provázena zastrašováním, které nelze brát na lehkou váhu. Tento druh pronásledovatelů je svým okolím vnímán jako psychopatická osobnost. Je také obratný v komunikaci, díky čemuž často oklame své neznalé okolí. Sadistický pronásledovatel je orientován na přítomnost a jeho jednání je vykalkulované a chladné.

Samostatnou část stalkingu tvoří **nebezpečné pronásledování celebrit**. První herečkou pronásledovanou šílencem byla Theresa Saldana v roce 1982.²⁰ Nebezpečné pronásledování celebrit však „odstartovala“ až vražda slavné herečky v USA v roce 1989 poblázněným obdivovatelem (viz kapitola 1.1). Rebecca Schaeffer byla zastřelena a v té době byly v Los Angeles zavražděny další tři neprominentní ženy jako oběti pronásledování. Důsledkem souběhu těchto činů způsobil rychlé přijetí antistalkingových zákonů a vytvoření speciálních týmů, které se zabývaly pouze vyšetřováním pronásledování. Pokud jde o pronásledování celebrit, rozlišujeme různé vzorce, podle role, kterou stalker své oběti přiřadil:

- milenec či milenka (nejznámější jev),
- člen rodiny,
- objekt delikventní sexuality,
- nepřítel,
- spiklenec,
- součást cesty ke slávě.

Uvedené vzorce ale samozřejmě nepředstavují čisté šablony, v reálném životě se potom velmi často prolínají či přecházejí od jedné k druhé podle psychického

²⁰ Její kariéra byla ovlivněna pokusem o vraždu, kdy se stala 15. března 1982 obětí stalkingu od 46 letého vandrůlky Jacksona z Aberdeenu ve Skotsku. Jackson se zamiloval do své oběti, když ji viděl ve filmu *DEFIANCE*. Najal si soukromého detektiva aby získal její adresu a tel.číslo od její matky a vydával se za asistenta režiséra M.Scorseseho, tvrdíce, že potřebuje její rezidenční adresu aby ji mohl kontaktovat v případě nabídky točení filmu v Evropě. Jackson napadl herečku před jejím domem za bílého dne a ustředil jí nejméně deset ran 14cm nožem. Útok byl tak prudký, že ohnul samotný nůž. Ačkoliv byl útok veden v hustě zabydlené oblasti, byl přerušen náhodně rozvozcem vody v plastových lahvích Jeffem Fennem, který slyšel pláč a nařikání, seběhl z druhého patra domu a zpacifikoval útočníka. Saldana podstoupila čtyřhodinovou operaci a několikaměsíční rehabilitaci v nemocnici Motion Picture Hospital. Jackson dostal 14 let za mřížemi za vražedný útok a výhrůžky, které směřoval z vězení jejímu zachránci a jí samotné. V roce 1996 byl převezen do Anglie, kde byl souzen za loupežnou vraždu z roku 1966. Jackson, který se jednou označil za shovívavého Anděla Smrti, zemřel na srdeční infarkt v britské psychiatrické léčebně v roce 2004 ve věku 68 let. Jacksonova metoda stalkingu inspirovala dalšího stalkera Roberta J. Barda, který pronásledoval a zabil mladou herečku Rebeccu Schaeffer. Fenn obdržel ocenění Carnegie Medal a společností Carnegie Hero Fund byl za své činy odměněn. Fenn se dlouhodobě zajímal o práci a činnost policejního oddělení Los Angeles County Sheriff's Department a po výcviku a složení zkoušek se stal výkonným šerifem. Po dlouhé rekonvalescenci založila Saldana výbor pro oběti stalkingu - Victims for Victims - a v roce 1990 lobovala pro anti-stalkingový zákon a v roce 1994 se zasloužila i o vznik zákona na ochranu řidičů *RIVER'S PRIVACY PROTECTION ACT*. Tato neblahá zkušenost inspirovala Saldanu k hraní sebe samé ve filmu *VICTIMS FOR VICTIMS: THE THERESA SALDANA STORY*. Je autorkou knihy *Beyond Survival*, ve které líčí své paměti a zkušenosti po útoku na její osobu. (<http://www.csfd.cz/tvurce/12770-theresa-saldana/>)

rozpoložení pachatele. Je jen úzká hranice mezi láskou a zbožňování k nenávisti a násilí.²¹

Specifickým samostatným typem nebezpečného pronásledování je cyberstalking neboli stalking v kybernetickém prostoru.

S rozvojem technologie a masovým využíváním internetu se rozšířily možnosti pro stalkery, jak anonymně a za minimálních finančních nákladů, systematicky a dlouhodobě obtěžovat a ničit vyhlédnutou oběť. Pojem použil v roce 1999 poprvé Deirmenjian a charakterizoval ho jako stalking v kybernetickém prostoru.²² Pod pojmem cyberstalking (kybernetický lov) lze schovat velké množství aktivit prostřednictvím datových služeb, od nevyžádané pošty, nabourávání počítače oběti pomocí virů a slídění v osobních datech oběti, přes negativní publicitu na různých sociálních sítích (např. Facebook, Twitter, Google+), pomlouvání v různých chatech či jiných rozhovorech až po vyhrožování prostřednictvím internetu, odcizování osobních dat a jejich zneužívání. Pro znalého stalkera není problém získat adresu oběti, její pracoviště, známé či příbuzné osoby a tím se dostat i do reálného světa oběti. Cyberstalking, virtuální teror, lze považovat za elektronickou podobu stalkingu a může se s ním setkat každý uživatel ve skryté i přímé podobě. Pod tento pojem lze zahrnout např. nevyžádané emaily, rozesílání negativních zpráv prostřednictvím chatu, blogu a jiné způsoby virtuálního šíření pomluv a informací poškozujících pověst oběti, zaslání spamů a záměrné útoky na data v počítači oběti, následně potom zneužití osobních dat. Charakteristickým znakem cyberstalkerů je systematická a vytrvalost. Tohoto „lovce“ lze zařadit mezi lidi s nejhorším charakterem a je o to nebezpečnější, že postava v cyberprostoru může být, a ve většině případů i je, smyšlená. Cyberstalker může, ale i nemusí mít informace o oběti z reálného života. Motivací, která podporuje cyberstalking, je snaha o získání moci nad obětí, a to především pomocí strachu. Zdroj jeho síly spočívá ve znalosti oběti a v informacích o ní. Shání je proto, aby jeho vyhrožování a hrozby vypadaly realističtěji a aby mohl postupně u oběti vyvolávat stále větší strach. Schopnost vyděsit a následně kontrolovat oběť roste právě s množstvím informací, které cyberstalker o oběti získá. „Stalkeři“ používají telefonní čísla, adresy, ale i osobní koníčky a záliby k tomu, aby zaútočili na soukromí svých obětí. Zjistí si, které věci dokážou oběť rozrušit, a tuto informaci použijí k jejímu dalšímu obtěžování.²³ A jaké jsou možnosti obrany proti cyberstalkingu v elektronickém

²¹ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008.

²² ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008.

²³ E-BEZEPEČÍ. *Nebezpečné komunikační praktiky – Cyberstalking*. [online]. 2008. [cit. 2014-01-10]. Dostupné z WWW: <<http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/44/38/lang,czech/>>

prostředí? Pokud se cyberstalker rozhodne svou oběť pronásledovat, oběť nebude určitě souhlasit s urážkami a zastrašováním a toto chování je schopné v ní vzbudit strach. Naproti tomu bude tyranizování oběti přinášet „lovci“ potěšení. Každý uživatel sítě internet a jeho různých chatů, sociálních sítí či seznamovacích portálů si musí dobře rozmyslet, komu a jaké informace dává. Je nutné myslet na to, že každý může být schovaný za imaginární postavou a nemusí být takový, jaký píše. Dále je nutné zvážit, jaké informace o osobním životě uživatel vkládá do různých registračních formulářů či různých profilů. V případě přímé hrozby formou urážky či zastrašování by uživatel neměl reagovat, a pokud je to možné, informovat správce portálu, aby zamezil přístupu a ochránil i ostatní potencionální oběti. Pokud uživatel poskytne nějaké osobní údaje, vystavuje se riziku pronásledování v reálném životě. I zde platí, že stalkerem může být v podstatě kdokoli.

Dalším způsobem, jak lze na stalking nahlížet, je jeho třídění z pohledu nebezpečnosti, z pohledu míry ohrožení oběti (z předchozího rozdělení se jednotlivé činy pachatele promíchávají podle míry vyhocení).

- případy obtěžování
- případy pronásledování
- případy pronásledování s vyhrožováním (nebezpečné pronásledování v užším slova smyslu).

Obtěžování představuje nejmírnější podobu stalkingu. Je označován jako tzv. distální stalking.²⁴ Pachatel atakuje oběť z prostorové či virtuální dálky. Vyhlédnutá osoba je zahrnuta vzkazy, dárky, zprávami, fotografiemi, které pachatel zasílá přes různá telekomunikační média. Někdy zůstane pouze u této formy, často se ovšem tato forma stalkingu „zlomí“ v pronásledování.

Pronásledování, tzv. proximální stalking, již zahrnuje otevřený kontakt mezi obětí a pachatelem – přítomnost pronásledovatele, jež nelze přehlédnout (vzkazy za stěračem, vzkazy na dveřích bytu, v kanceláři, ničení majetku a věcí oběti, apod.). Sem již patří razantnější pokus pachatele o přímý kontakt – zjevné sledování oběti, fyzické napadení oběti na veřejnosti, pokusy přímo vniknout do jejího soukromí.

Pronásledování s vyhrožováním představuje nejvyhocenější podobu stalkingu. Pronásledování probíhá i na dálku (SMS, dopisy, telefonáty, přes třetí osoby), ale i v přímém kontaktu vyhrožuje oběti vážnou újmou. Pronásledovatel může oběť

²⁴ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 225. Praha: Grada, 2008. s. 60.

zastrašovat řečmi o vlastní sebevraždě, o únosu dětí, ublížení blízkým osobám, zdemolování majetku, apod.

4.2 Metody stalkingu

Způsoby stalkerů, kterými se projevují vůči svým obětem, jsou různé. Stalking je problémem dlouhodobého charakteru, při němž je oběť vystavena nejrůznějším druhům obtěžování. Pro oběť to představuje chronický a stěžejí kontrolovatelný stres, jemuž je více či méně vystavena a proti němuž je bezbranná. Pachatel stalkingu může pronásledovat svou oběť legálními (zasílání dopisů, dárků, telefonování apod.) nebo nelegálními prostředky (pomluvy, ničení cizí věci, podvody). V podstatě nejde ani tak o to, jakým způsobem pachatel pronásledování provozuje. Důležité je, že pokud se tyto aktivity pospojují, jsou dlouhodobé a obtěžují případnou oběť, začnou naplňovat skutkovou podstatu stalkingu. Teprve celkové informace totiž mohou podat reálnou představu o dění a umožňují tak určit, zda se opravdu jedná právě o stalking, tzn. zda jsou naplněny jeho určující znaky.

Následující tabulka (tab. č. 1) ukazuje na jednotlivé formy stalkingu a uvádí jejich procentuální výskyt. Tabulka pracuje se získanými daty z roku 2004:

Tab. č. 1 – zobrazuje četnost výskytu chování stalkera

Chování stalkera	Četnost výskytu v %
Telefonuje oběti	85 %
Potuluje se v její blízkosti	68 %
Pokouší se jí kontaktovat přes třetí osobu	65 %
Vyptávání se na ni v jejím prostředí	55 %
Postává před jejím domem	54 %
Zasílá jí dopisy	50 %
Zasílá SMS	47 %
Sleduje oběť	44 %
Posílá jí dárky	43 %
Beze slova postává (vysedává) v její blízkosti	39 %
Zanechává jí vzkazy na dveřích, v autě	35 %

Zasílá jí e-maily	35 %
Pronásleduje ji autem	35 %
Ničí její majetek	26 %
Vniká do jejího bytu	18 %
Zasílá jí šokující předměty	13 %
Objednává zboží či služby jménem oběti	10 %

Zdroj: Čírtková, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky*. 1. vyd.

4.2.1 Využití komunikačních prostředků

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že technika telefonování je využívána stalkery nejčastěji. Současný styl a způsob života tomu jen nahrává. Technika nás obklopuje ze všech stran a není vůči těžké ji využívat. Jedná se o nenáročný způsob a jednoduché možnosti využití. Jak uvádí Čírtková²⁵ pronásledovatel může tímto způsobem deplat vyhlédnutou oběť systematicky a bez velkých investic, zvláště v době, kdy telefonní operátoři se doslova předhánějí s nabídkou levného až neomezeného volání. Zvláštní kategorií zaujímá tzv. telefonní teror, kdy volající do sluchátka mlčí nebo volanou osobu vulgárně uráží, vyhrožuje jí nebo skrývá svou identitu, a to nejen v denní, ale i v noční době. Patří sem také zanechávání výhrůžek a obscénních vzkazů na záznamníku.

Do této kategorie, tzn. do využití komunikačních prostředků při pronásledování patří pochopitelně i kyberšikana, nebo – li cyberstalking, který v roce 1999 poprvé použil Deirminjian.²⁶ V přeneseném slova smyslu se jedná o pronásledování pomocí Internetu. Cyberstalking zahrnuje aktivity, jakými jsou nevyžádané e-maily, rozeslání negativních zpráv prostřednictvím chatu, blogu a jiné způsoby virtuálního šíření pomluv a informací poškozujících pověst oběti (dobré jméno, rodinné poměry a profesní bezúhonnost), zasílání spamů a záměrné útoky na data v počítači oběti (zavirování, zablokování, nepřípustné získávání jejích osobních dat).

Pachatel a oběť se velmi často znají z reálného života (pachatel zná například e-mailovou adresu oběti, zná heslo k jejímu počítači, atd.). Oproti tomu je cyberstalking „lákavý“ pro širší škálu pronásledovatelů, protože je velmi snadno dostupný (Internet je téměř všude). Díky Internetu může pachatel pronásledovat svou oběť i na velkou

²⁵ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. s. 60.

²⁶ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. s. 63.

vzdálenost. Další, co je atraktivní na cyberstalkingu, je jeho virtualita. Pronásledování probíhá bez přímého kontaktu, a proto ho využívají i pachatelé, kteří by za normálních okolností přímého stalkingu nebyli schopni. Internet, jakožto technická vymoženost může sloužit i jako „pomocné vodítko“ pro stalking v reálném životě. Pachatel si zde jednoduše zjistí údaje o své oběti (např. adresu bydliště, adresu pracoviště, telefonický kontakt, atd.).

Mezi pronásledování pomocí komunikačních prostředků můžeme ještě zahrnout pronásledování formou tradiční písemné komunikace, což jsou například dopisy, pohlednice, lístky vhozené do schránky, na dveřích, na pracovním stole, apod.

Přestože se nejedná o klasický komunikační prostředek, je rovněž nutné zmínit pronásledování formou nevyžádaných dárků a pozorností, které pachatel neustále své oběti zasílá. Může se jednat například o květiny, alkohol, sladkosti, šperky a jiné dárky.

Často jsou obě formy nebezpečného pronásledování pomocí komunikačních prostředků – telefonní a virtuální teror používány souběžně (pachatel například současně fyzicky pronásleduje oběť a zároveň ji zasílá i nevyžádané e-maily). Tato souběžná forma pronásledování samozřejmě ještě zvyšuje negativní dopad na psychiku oběti.

Pronásledování obětí pomocí komunikačních prostředků je tedy velmi jednoduché a dostupné. Často u této formy vyhovuje pronásledovatelům anonymita. Dnešní doba plná technických vymožeností tedy umožňuje a usnadňuje potencionálním pachatelům stalkingu tento trestný čin páchat.

4.2.2 Vyhledávání fyzické blízkosti oběti

Další forma, jakou může pachatel stalkingu při pronásledování využít je vyhledávání fyzické blízkosti oběti, tzn. nejrůznější způsoby slídění, obtěžování, dotírání, „doprovázení“, „pozorování“ (např. denní čekání před domem, „doprovod“ při cestě do zaměstnání a nazpátek domů, na nákupu, pozorování dalekohledem, beze slova postává (posedává) v blízkosti oběti, pronásleduje oběť autem, apod. Jednání pronásledovatele je vždy takové, že vzbuzuje důvodné obavy oběti o vlastní soukromí.“

Stalker svým chováním omezuje osobní svobodu své oběti, a to svobodu jednání či svobodu volného pohybu (číhá na oběť před domem, snaží se s ní neustále navázat rozhovor a pronásleduje ji na ulici). Typické je to, že pronásledovatel nenechá svou oběť na pokoji (i přes její výslovné odmítání, odmítání společného kontaktu či rozhovoru s ním). Ve většině případů se v takových momentech jeho naléhání

a obtěžování naopak ještě vystupňuje.²⁷ Marvanová-Vargová²⁸ cituje Douglase a Duttona, kteří ve své práci porovnali výsledky 22 studií zaměřených na problematiku pronásledování. Zjistili, že fyzickým násilím vyhrožuje v průměru 50% těch, kteří se dopouštějí pronásledování, a 30%-40% pachatelů se fyzického násilí vůči oběti skutečně dopustí.

4.2.3 Vyhrožování, psychické deptání, nátlak a pomluvy

Až v polovině případů pronásledování, využívá pachatel osočování oběti, vyhrožování a psychické deptání, pomluvy (falešné inzeráty, zveřejňování telefonního čísla oběti, vyvěšování letáků s nepravdivými údaji). Patří sem všechny aktivity pronásledovatele, kterými chce dostat svou oběť pod tlak (poškození majetku, vniknutí do jejího soukromí, útoky proti domácím mazlíčkům).

Zahrnujeme sem i samotné vyhrožování a zastrašování oběti a jejich blízkých – urážky, fámy a sprosté pokřikování.

4.2.4 Pokusy o kontakt přes třetí osobu

Jedná se o velmi promyšlené a zákeřné chování ze strany pronásledovatele. Pachatel si sám před svým okolím a příbuznými nebo i před okolím a příbuznými své oběti „hraje na chudáčka“, svými výmysly a manipulacemi vzbuzuje soucit a ostatní, kteří jeho lži poslouchají, mohou mít pocit, že on sám je obětí. Ti se na základě jeho výmyslů snaží reálné oběti domluvit, organizují záměrná setkání, informují pronásledovatele o záměrech skutečné oběti.

4.2.5 Fyzické násilí

Fyzickým násilím je v tomto ohledu chápáno její přísnější vymezení, tzn. napadání osob, sexuální ataky včetně znásilnění. Jedná se již o závažnou formu stalkingu, která ohrožuje oběť nejenom psychicky, ale i fyzicky. K fyzickému násilí může u pachatele dojít postupně, kdy se situace již vyhrotila a oběti se například do této doby dařilo se setkáním s pronásledovatelem vyhýbat.

²⁷ BUSKOTTE, A. *Z pekla ven-žena v domácím násilí*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2008. s.49.

²⁸ MORÁVKOVÁ-VARGOVÁ, B. a kol. *Partnerské násilí*. 1. vyd. Praha: Linde, 2008. s. 53.

Zvláštní formou, kterou lze do fyzického násilí zahrnout, je využití motorového vozidla. Najíždění na oběť nebo její blízké je typickou ilustrací.²⁹ Často je forma fyzického násilí spojena s předchozím ohlašováním, tzn. avizům. Pachatelé oběti oznámí, co hodlají spáchat, včetně přesného termínu a způsobu provedení.

K použití fyzického násilí se může uchýlit pachatel, kterému tzv. „dojde trpělivost“. Předchozí pokusy o pronásledování probíhaly mírnější formou, ale neúspěšně, proto nyní volí tento způsob stalkingu. Druhá možnost je, že pachatel je ihned od začátku fyzickým agresorem, který pociťuje okouzlení a slast z ovládnutí a kontroly oběti a tato těžká forma pronásledování mu vyhovuje.

Shrneme-li stručně dosavadní poznatky z této kapitoly, mezi typické způsoby chování pronásledovatele patří tedy: kontakt pomocí komunikačních prostředků (telefony, maily, dopisy), přímé pronásledování oběti (pozorování, doprovázení, sledování), výhrůžky, psychické deptání, poškozování majetku a dále fyzické násilí.

Jednotlivé formy pronásledování nelze posuzovat stejně, např. nevyžádané telefonáty nebo sledování nemůžeme svou nebezpečností srovnávat s přímým fyzickým násilím. Ať už se však jedná o jakoukoli formu stalkingu pro oběť vždy znamená újmu a proti tomu je třeba se bránit.

4.3 Fáze stalkingu

4.3.1 Spirála stalkingu

Nejen u domácího násilí, ale i u další formy nebezpečného patologického jednání jako je stalking dochází ke koloběhu násilí, neboli spirále stalkingu. Podle L. Čírtkové³⁰ spirála stalkingu zahrnuje tři opakující se fáze:

- a) **V první fázi** se zjevuje vlastní aktivita stalkera. Jedná se především o zasílání SMS zpráv, ustavičné telefonování, zasílání dopisů. U obětí tento druh jednání vyvolává úlek a strach a přináší jim značný stres. Následně stres pomalu odeznívá a přichází druhá fáze.
- b) **V druhé fázi** nastává určité uklidnění, oběť se z otřesu vzpamatovává. Dané stádium však netrvá příliš dlouho a záhy přechází do třetí fáze.
- c) **Ve třetí fázi** dominuje nepříjemná očekávání a obavy z další akce pronásledovatele. U oběti dochází opět ke zvýšení hladiny stresové aktivity.

²⁹ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. s. 62.

V důsledku toho, že chování pronásledovatele lze jen obtížně anticipovat, sklouzávají oběti většinou rychle do třetí fáze, v níž prožívají anticipační stres³¹ z toho, co bude následovat a také bezmoc. Nakonec se čas oběti dělí jen mezi akutní traumatizující zážitky způsobené projevy stalkera a mezi napjaté očekávání, co bude příště. Oběti se dostávají do stavu permanentního zneklidnění, strachu a zvýšené pozornosti spojené s neklidem a podezíravostí. Stalker jejich životy plně ovládá.³²

4.3.2 Agresivita – fyzické násilí

Pojem agrese a násilné chování je vnesen do literatury v mnoha podobách. Avšak obsahy obou pojmů se často překrývají. Projevy hněvu a agrese je možné sledovat již v kojeneckém a batolecím věku. Míra agresivity pak roste v průběhu dospívání a v rané dospělosti. Vymezení agrese z hlediska normálního (fyziologického) chování je např. ve volné přírodě přežití. U násilného chování coby patologické agrese je smyslem poškodit nebo zabít. Běžná definice agrese je následující: „Jde o chování, které jiné lidi tělesně ohrožuje nebo jim způsobí tělesnou újmu“. Autoři se shodují v názoru, že agrese je pojem, který zahrnuje řadu různých druhů chování, počínaje slovním útokem, přes šikanu, vyvolávání rvaček, až po loupež, znásilnění a vraždu.³³

„Násilné chování je normální druh chování, jehož smyslem je ve volné přírodě přežití. Násilné chování je patologická agrese, jejímž smyslem je něco poškodit, někomu ublížit nebo jej zabít. U zvířat se rozlišuje afektivní a predátorská (dravčí) agrese. Dědičnost se na násilném chování podílí – podstatně více u lidí dospělých než u dětí a dospívajících.“³⁴

5 Charakteristika stalkera – pachatele stalkingu

³⁰ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada. 2008, s. 83

³¹ Anticipační stres – strach při absenci aktuálního stresoru, stres již při pouhé představě či předvídání reálného stresoru.

³² ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada. 2008, s. 83

³³ KOUKOLÍK F., DRTILOVÁ, J., J., *Zlo na každý den – Život s deprivanty I*. Praha: Galén. 2001, s. 175-176

³⁴ KOUKOLÍK F., DRTILOVÁ, J., J., *Zlo na každý den – Život s deprivanty I*. Praha: Galén. 2001, s. 164

Pachatelem stalkingu může být kdokoli. Různé empirické studie stalkingu, které tento problém popisují a vysvětlují, se v zahraničí objevují od počátku 90. let. Zkoumání pachatelů patří k těm nejfrekventovanějším výzkumným zájmům.³⁵

Složitým procesem zkoumání osobnosti pachatele se zabývá forenzní psychologie.³⁶ Tento proces vyžaduje mnoho konkrétních informací, ze kterých forenzní psychologové umí následně vypracovat schopnou pracovní teorii aplikovatelnou na široké spektrum pachatelů (např. v partnerském násilí neexistuje typický násilník, a právě tak ani typická oběť. Pachatelé tohoto jevu pocházejí z různých socioekonomických i vzdělanostních vrstev, vždy se však jedná o anomální až psychopatickou osobnost, s rysy impulzivity, poruchami seberegulace, rigidity, sebenejistoty, s nedostatečným smyslem pro realitu, ale celkem dobrou sociální kompetencí a sníženou odolností vůči zátěži).

Forenzní psychologie rozlišuje **pět základních typů osobnosti pachatele**:

➤ **Socializovaný (normální) typ** - Na tuto osobnost se vztahují obecné poznatky o chování a prožívání, tzn. reakce na spáchaný trestný čin je adekvátní běžným představám (lítost, smutek, úzkostné očekávání reakce okolí atd.). Jednání pachatele má spíše epizodický charakter, vybočuje z dosavadní životní cesty a jeho motivace je průhledná.

➤ **Neurotický typ** - V osobnosti pachatele se vyskytují větší či menší neurotické poruchy (zvýšená úzkostnost, dráždivá slabost, neurovegetativní poruchy, depresivní ladění, hysterické reakce, nutkavé vtíravé představy a úkony), které se odrážejí v jeho kriminálním jednání. Toto je spíše protestem proti rodině, než proti společnosti, delikvence vychází z pocitu viny, popř. z frustrované potřeby uznání.

➤ **Psychopatický typ** - Zde se jedná o psychiatrickou diagnózu, jedinec se projevuje svéráznými, nápadnými a zvláštními způsoby chování a prožívání. Tato osoba se nápadně vymyká běžnému standardu a není zcela „normální“. Odborně se psychopatie označuje jako relativně trvalá porucha (odchylka) osobnosti.³⁷

➤ **Mentálně nedostačivý typ** - „*Jde o typ pachatele, jehož osobnost se vyznačuje nízkou inteligencí. Jeho obecné rozumové schopnosti jsou nižší, než je obvyklé.*“³⁸ Tento typ pachatele lze rozpoznat velmi snadno.

³⁵ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 215

³⁶ Forenzní psychologie je aplikovaná psychologická disciplína zabývající se chováním a prožíváním lidí v situacích regulovaných právem, vznikla na počátku 20. století.

³⁷ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o. 2004, s. 68-73

³⁸ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o. 2004, s. 73

➤ **Psychotický typ** - Pachatel, který v době spáchání trestného činu trpí některou z konkrétních podob nejtěžšího duševního onemocnění, tj. psychózou. Tímto pachatelem spáchaný čin je nápaditý svou bizarností, nesrozumitelností a brutalitou. Pokud znalecké zkoumání prokáže, že jde o tento typ pachatele, je exkulčován na základě shledané nepřičetnosti.³⁹

5.1 Typologie stalkerů

Stalkery lze klasifikovat z mnoha hledisek, žádná typologie však není považována za obecně závaznou. Pro posouzení trestnosti stalkerů a určení prognózy jejich chování je používána tzv. **trojrozměrná klasifikace**, která je kombinací několika hledisek současně:

➤ **Psychopatologické hledisko**

- Skupina psychotických stalkerů s omezenými rozpoznávacími a ovládacími schopnostmi,

- Skupina psychicky zdravých stalkerů

➤ **Hledisko motivace:**

3 hlavní motivy: *pomsta, láska a narcismus*

➤ **Viktimologicky – vztahové hledisko:**

Jde o rozlišení podle vztahu k oběti, např. *bývalý (-á) partner (-ka), kolega nebo odborník (spolupracovník, nadřízený, lékař, pedagog apod.), cizí osoba.*

Ke spáchání jakéhokoliv kriminálního jednání vedou člověka tři elementy, rozlišené na základě tzv. „**Teorie rozdílných struktur příležitosti**“:

- motivace pachatele
- vhodnost objektu (terče) útoku
- nepřítomnost strážce, schopného chránit objekt před útokem⁴⁰

Tento fakt lze aplikovat samozřejmě rovněž na pachatele nebezpečného pronásledování, neboť motivem pronásledovatele může být např. uspokojení svých antisociálních potřeb, zviditelnění se, poškození věcí oběti, fyzické útoky či psychické deptání. Pachatel si svou oběť může vybrat náhodně, nebo záměrně za účelem splnění svých tužeb. Samostatnost oběti, nepřítomnost ochránitele, jsou prvky, které činí oběť

³⁹ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o. 2004, s. 74

⁴⁰ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o. 2004, s. 63

náchylnější k praktikám stalkera.

V literatuře a zejména v oboru psychologie se většina forenzně zaměřených studií zaměřovala na objasnění pojmu pronásledování, přičemž byla snaha je roztrždit do jednotlivých typů. **Typologie rozlišujeme z hlediska vztahu oběti a stalkera, motivace či osobnosti pronásledovatele.**

Podle osobnosti pronásledovatele sestavil Holmes v roce 1993 šest základních skupin jedné z nejznámějších typologií:⁴¹

- Pronásledovatel celebrit (celebrity stalker)
- Pronásledovatel ex-partnera (domestic stalker)
- Pronásledovatel politiků (political stalker)
- Pronásledovatel z vášně (lust stalker)
- Pronásledovatel ze zjištěné motivace (hit stalker)
- Pronásledovatel zhrzený a odmítnutý v lásce (love – scorned stalker)

Stalkery lze také dělit **podle vztahu oběti k osobě stalkera**. Z tohoto hlediska jsou uváděny tři typy:

- **Oběť stalkera zná a ví, o koho jde** (bývalý partner, přítel, kolega ze zaměstnání), samozřejmě pouze v případě, kdy se agresor oběti identifikuje
- **Oběť stalkera zná, ale neví, že právě tahle osoba je agresorem** (jde o tutéž skupinu agresorů, jako v předchozím případě, avšak pachatel se oběti neidentifikuje)
- **Oběť osobu agresora vůbec v podstatě nezná** (obtěžování celebrit, veřejně známých osob)

5.2 Typologie pachatele založena na charakteristikách stalkera a s ohledem na rizikovost pro oběť

Odmítnutý stalker (Rejected Stalker)

Pronásledování těmito stalkery je důsledkem rozčarování a roztrpčení z ukončeného vztahu. Je pomstou za to, že byli odmítnuti a opuštěni. Žijí v domněnku, že bývalého partnera přivedou k rozumu a ten se k nim nakonec zase vrátí a vztah bude pokračovat. Agrese ze strany pachatele nesměřuje pouze vůči oběti, ale i proti lidem

⁴¹ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada. 2008, s. 72

v jejím okolí.⁴² „Na druhé straně však neplatí, že všichni pronásledovatelé z řad bývalých intimních partnerů se uchýlí po zániku vztahu k násilí. Zatím se zdá, že jedním z nejpevnějších predikátorů násilí je vazba pronásledování na předcházející domácí násilí.“⁴³ Odmítnutý stalker dle L. Čírtkové představuje až 50 % všech případů pronásledování. A nemusí jít vždy o partnerský a intimní vztah, výjimkou nejsou ani vztahy pracovní, obchodní či terapeutické.

Rozhněvaný, zlostný stalker (Resentful Stalker)

„Tito pachatelé jsou toho názoru, že jim bylo ukřivděno. Proto je motorem jejich chování v první řadě touha po pomstě a odvetě. Chápu sami sebe jako oběť, která se musí bránit proti nespravedlivému jednání a zacházení s ním. Ve většině případů užívají verbálních nadávek, urážek a výhrůžek. Chtějí ublížit a zastrašit.“⁴⁴ Pronásledují úporně svou oběť kvůli skutečnému či domnělému zranění, újmě, kterou mu oběť přivodila. Bývají až kverulantsky vytrvalí. Obtěžování jim přináší satisfakci, jde jim o moc a kontrolu nad obětí.⁴⁵

Hledač intimity (Intimacy Seeker)

Tento typ pachatele touží po vztahu s osobou, která ho zaujala a o které předpokládá, že bude jeho city opětovat. Nesnaží se akceptovat negativní reakci oběti, jsou rezistentní a odmítají ji uvěřit. Odmítnutí reinterpretují, překrucují a vysvětlují si ho pozitivně. Stalking je udržován produkováním fantazií o kontaktu s obětí. Pronásledovatelé tohoto typu mají obvykle prázdný život, smyšlený vztah je zpravidla jediným v jejich momentálním životě.⁴⁶

Nekompetentní ctitel (incompetent Suitor))

I tento typ hledá nějaký poměr, ale nehledá intimitu ani opětovaný vztah. Ctitel věří, že má na svou milovanou osobu výhradní právo a nerozumí tomu, proč je odmítán. Zřídka kdy se i agresivně vnucuje. V případě překážek např. rozhodnutí soudu a podobně se stáhne do ústraní a brzy si najde jiný objekt.⁴⁷ „V této skupině jsou často sociálně a interpersonálně málo způsobilí jedinci. Díky své sociální nešikovnosti

⁴² BUSKOTTE, A. *Z pekla ven, žena v domácím násilí*. Brno : Computer Press a.s. 2008, s. 51

⁴³ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha : Grada. 2008, s. 74

⁴⁴ BUSKOTTE, A. *Z pekla ven, žena v domácím násilí*. Brno: Computer Press a.s. 2008, s. 51

⁴⁵ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠKOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada.2007, s. 120

⁴⁶ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠKOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada.2007, s. 119

zažívají jasná odmítnutí, vzdají to, ale bohužel se upnou jinam. Vyberou si jiný terč.“⁴⁸

Kořistnický, predátorský pronásledovatel (Predatory Stalker)

Jedná se o relativně malou skupinu. Cílem tohoto pachatele je v první řadě vykonávat násilnou činnost a agresi za každou cenu. Svou oběť pozoruje co nejvíce detailně a hlavně nenápadně a to proto, aby si o ní sestavil podrobný obrázek. Až má veškeré informace, zaútočí. Podstatou jeho snažení je útok.⁴⁹ „*Stalking zahrnuje v tomto případě širší repertoár chování a vyznačuje se systematičností v postupech pachatele.*“⁵⁰ Agresivita je u tohoto způsobu pronásledování nejčastěji zastoupena sexuálním násilím vůči své oběti.

5.3 Jak se člověk stane stalkerem

Forenzní psychologie také zkoumá vlivy a podstatu vzniku tendencí pachatelů k nebezpečnému pronásledování osob. Tyto skutečnosti popisují tři níže uvedené teorie: **teorie vazby, psychoanalytická teorie a psychodynamická teorie.**

5.3.1 Teorie vazby

„*Vývoj poznávání, citového života i vývoj schopnosti rozlišovat dobré od zlého probíhá u malých dětí na pozadí jejich vazby (attachment) s matkou (nebo člověkem, který ji dostatečně nahrazuje).*“⁵¹

„*Teorie vazby říká, že povaha a kvalita vztahů, kterou zažívá dítě ve svém raném dětství, výrazně ovlivňuje jeho osobnost, pocit vlastní hodnoty (sebevědomí) a také základní psychické rozpoložení (mentální konstrukce o světě a druhých lidech, scénáře jednání či strategie chování atd.).*“⁵²

Poruchy či absence připoutání k matce mají za následek narušené interpersonální vztahy v dospívání a v dospělosti. Jedinec ztrácí schopnost budovat své vztahy na bázi vzájemného respektu a uznávání druhé osoby. Mnohé projevy stalkerů jako výbuchy

⁴⁷ BUSKOTTE, A. *Z pekla ven, žena v domácím násilí*. Brno: Computer Press a.s. 2008, s. 51

⁴⁸ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠKOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada.2007, s. 120

⁴⁹ BUSKOTTE, A. *Z pekla ven, žena v domácím násilí*. Brno: Computer Press a.s. 2008, s. 51

⁵⁰ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠKOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada.2007, s. 120

⁵¹ KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ, J., J., J. *Zlo na každý den – Život s deprivanty I*. Praha: Galén. 2001, s. 114

hněvu a vůbec neschopnost odpoutat se od bývalého partnera či vysněného idolu jsou interpretovány jako symptomy patologické vazby v raném dětství.⁵³

Experti se domnívají, že různé varianty narušení vazby (například úzkostné či ambivalentní připoutání) může souviset, a také často souvisí, s různými typy pronásledovatelů a pronásledování. Existují dvě základní konkrétní hypotézy ohledně propojení stalkingu s negativními zkušenostmi z raného dětství:

a) **Narušená vazba** – úzkostné, ambivalentní⁵⁴ či dezorganizované připoutání, které vzniklo v kontaktu s matkou v raném dětství. Tento druh vazby vytváří predispozici ke stalkerství.

b) **Konfrontace** - k evokaci, neboli propuknutí stalkingu dochází tehdy, když je budoucí pronásledovatel v aktuálním vztahu konfrontován se situací, která u něj vyvolává stejné pocity zranění, které zažil v dětství.⁵⁵

5.3.2 Psychoanalytická teorie

Kriminalita např. neurotických pachatelů bývá vysvětlována především pomocí psychoanalytických tezí. Zde má vliv podvědomí a emocionální nálož nevyřešených konfliktů, či jejich potlačení.⁵⁶

Psychoanalytická teorie stejně jako u teorie vazby – akcentuje vliv raných dětských zážitků na pozdější vznik stalkingu. Ústředním pojmem je však pro ni **objektivní vztah**. Objektem se přitom rozumí druhá osoba. Díky zdravému vztahu s objektem

(s druhou osobou, zde s matkou) se může rozvinout plnohodnotný subjekt, v tomto případě osobnost dítěte. V rané interakci dítěte s matkou se vytváří stabilní „já“, což je klíčová instance osobnosti, ve které jsou uloženy pozitivní zkušenosti o sobě samém. Díky vztahovým zkušenostem s matkou se dítě naučí vnímat samo sebe jako plnohodnotnou, cennou, důležitou osobnost. Ve stejné interakci získává pevnou představu o matce. Tím se utváří jeho schopnost nezávisle na fyzické přítomnosti matky dobývat a prozkoumávat svět. Dojde-li z různých důvodů k narušení rovnováhy mezi

⁵² ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o. 2004, s. 166

⁵³ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada. 2008, s. 80

⁵⁴ Ambivalentní – rozporuplnost, vztah k osobě ve smyslu na jedné straně pozitivním (respekt, láska) i negativním (zloba, nenávisť) zároveň.

⁵⁵ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada. 2008, s. 80

přirozeným hledáním autonomie, vznikají disfunkční způsoby jednání. Obranné mechanismy odstartované úzkostí ze ztráty důležité osoby, mohou mít podobu devalvace a agresivního odmítání referenční osoby. V teorii je tento proces popisován jako rozštěpení („splitting“). Rozštěpení se následně může přenášet i do dalších vztahů a může vést i ke stalkingu. Tyto prvky nejsou jen součástí stalkingu, ale zejména jakéhokoliv násilného jednání či domácího násilí.⁵⁷

5.3.3 Psychodynamická teorie

Psychodynamické teorie se více přiklánějí k psychopatologii pronásledovatele. Zejména upouštějí od vývojových paradigmat (tj. od vlivu ranných dětských zkušeností na vznik stalkingu) a soustřeďují se na aktuální, z normy vybočující a tudíž patologické chování pachatelů. Vysvětlují ho pomocí poruch osobnosti stalkera, aniž by se soustředili na to, jak tyto poruchy vznikly. Stalkeři představují podle této koncepce obsesivní pronásledovatele. Jsou motivováni nikoli sexuálně, nýbrž záští a nepřátelstvím vůči oběti. Jasnou příčinou stalkingu je podle této koncepce osobnostní porucha pronásledovatele, přičemž externí faktory nehrají žádnou roli a to i v případě, když pomineme prvotní spouštěč pronásledování, který spočívá v odmítání pokusů o kontakt nebo ukončení vztahu ze strany oběti. Je důležité zmínit, že teoretické přístupy k vysvětlení příčin stalkingu se zatím pohybují na úrovni hypotéz. Stalkeři jsou adaptabilní a reagují na běžné životní situace nápadným a z normy vybočujícím chováním. Je nepochybné, že jejich reakce je především produktem jejich osobnosti. Diferencovaný výklad příčin stalkerství však zatím není k dispozici.⁵⁸

5.4 Motivace pachatele

Jakémukoliv útoku člověka vůči druhému vždy předchází nějaký důvod, nebo motiv⁵⁹. „*Motivaci lze definovat jako souhrn všech intrapsychických dynamických sil neboli motivů, které zpravidla aktivizují a organizují chování i prožívání s cílem změnit existující neuspokojivou situaci nebo dosáhnout něčeho pozitivního.*“⁶⁰

⁵⁶ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o. 2004, s. 70

⁵⁷ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada. 2008, s. 80-81

⁵⁸ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada. 2008, s. 81-82

⁵⁹ Motivací rozumíme stav, který aktivizuje člověka a dává mu směr. Samotné slovo motiv pochází z latinského *Motio* (pohyb) a představuje pohnutku ke konání, vnitřní příčinu lidského chování.

⁶⁰ PLHÁKOVÁ, A. *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia. 2005, s. 319

Jednání člověka má vždy konkrétní příčinu, na základě které se rozhodl konat. Mnozí z nás si myslí, že pronásledovatel je člověk nemocný nebo psychopatický. Avšak k tomu, aby se upnul na svého bývalého druha, přítele, spolupracovníka nebo dokonce na cizí osobu stačí mnohdy málo. Jako motiv mu postačí např. citový závazek vůči bývalému partnerovi či neschopnost samostatně žít a postavit se na „vlastní nohy“. Velkou motivací bývá pachatelovi především touha po moci a kontrole, kdy stalker není schopen se vyrovnat s rozchodem, či odmítnutím. V případě bývalého manžele či partnera, touha po ovládnutí druhého souvisí rovněž s jeho neschopností samostatně žít a vykonávat běžné denní potřeby. Stalker svou neschopnost pak přenáší na oběť a klade jí za vinu všechny své nezdary.

„Mnoho pachatelů si na svou oběť dělá výhradní nárok a právo. Chtějí ji prostě a jednoduše vlastnit. Nechtějí se své bývalé partnerky či partnera za žádnou cenu vzdát, a oni ji chtějí „mít“. V takových případech je stalking opravdu velmi nebezpečný, a obzvláště tehdy, kdy už před rozchodem měl tento pár vztah, ve kterém se vyskytovalo násilí v jakékoli podobě.“⁶¹

Nutnost k uspokojování potřeb prostřednictvím kontaktů s vnější realitou je dána značnou „nesoběstačností“ každého individua. Pro formování motivu je východiskem konkretizace cíleného jednání. Je to buď potřeba vnitřní, nebo vnější. Z toho vyplývá, že základní složkou motivu je výběr cíle, přičemž nutností je přítomnost prostředků k jeho dosažení a množství energie, kterou je ochoten vůči svému subjektu investovat. Motiv má tedy orientační, organizační i energetizující funkci pro volní jednání.⁶²

Podle Mullena lze u pronásledovatelů identifikovat pět hlavních motivačních vzorců, které mají poté význam pro zacházení s pachatelem:⁶³

- reakce na odmítnutí
- hledání intimity a blízkosti za každou cenu
- ventilování hostility a nenávislosti
- pronásledování z nedostatku kompetentnosti řešit vzniklou situaci jinak
- pronásledování jako důsledek predátorské (útočné) agresivity

5.5 Nebezpečné komunikační praktiky

⁶¹ BUSKOTTE, A. *Z pekla ven, žena v domácím násilí*. Brno: Computer Press a.s. 2008, s. 50

⁶² ČAČKA, O. *Psychologie vrstev duševního dění osobnosti a jejich autodiagnostika*. Brno: nakladatelství Doplněk. 1997, s. 73

⁶³ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o. 2004, s. 217-218

Komunikace v mezilidských vztazích hraje významnou roli. Bez vzájemného dorozumívání by naše celkové soužití s partnerem či jinými lidmi nebylo ani možné. Samozřejmostí je vztah mezi obětí a stalkerem a jejich společná komunikace. Tento významný činitel je podstatný k následnému posouzení nebezpečného pronásledování a to z hlediska psychického dopadu na osobu oběti. V závislosti na způsobu komunikace mezi stalkerem a obětí lze částečně předvídat pachatelovo jednání a možné následky. V psychologii dle výsledků šetření různých autorů lze vymezit několik typů neadekvátních způsobů komunikace, které jsou uvedeny níže.⁶⁴

➤ **Destruktivní komunikace** – je příznačná vzájemnou snahou podlomit pozici druhého jedince, rozrušit jeho postoje a názory. Primárním motivem je pouze snaha o destrukci.

➤ **Autoritářská komunikace** – vychází především z autokratického vnucování vlastních názorů druhému s cílem vytvořit závislost a to ať už v myšlení či reálné činnosti.

➤ **Disjunktivní komunikace** – je charakteristická „odpoutáním“ od vlastního smyslu komunikace. Příznačné je zlehčování, povrchní chování, ironie.

➤ **Rezistentní komunikace** – je obvykle projevem nedůvěry nebo odmítání partnera. Komuniké je vyslechnuto, ale „nezpracováno“.

➤ **Pseudokomunikace** – jde pouze o „jakoby“ komunikaci. Pseudokomunikace je obvykle vyvolána spíše jistým sociálním tlakem než skutečným společným předmětem zájmu.

Ve všech uváděných neadekvátních způsobů komunikace lze nalézt prvky komunikace, které jsou typické pro jednotlivé účastníky konfliktu i v případě nebezpečného pronásledování. Jsou to způsoby, pomocí kterých se pronásledovatelé snaží dosáhnout svých cílů.

Prosazování se agresí

Agresi obvykle volí jedinci situačně silnější a zároveň nepřilíš sociálně inteligentní. Způsoby, kterými se projevují je zastrašování, fyzické či verbální napadání. Libují si ve vnějších symbolech síly, vytvářejí si image neústupných dravých siláků. Většinou tito jedinci nejsou schopni zpracovat frustraci nebo výraznější zátěž. Inteligentní jedinci bývají schopni brutální agresi krýt chováním, které nenese

⁶⁴ ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno: Paido. 1998, s. 123

bezprostředně a zjevně rysy útoku. Latentní agrese se může stát spouštěcím podnětem různých forem manipulace.⁶⁵

Manipulativní sebeprosazování

Obecně lze říci, že jde v zásadě o dvě skupiny manipulativního prosazování záměrů a cílů. První je postavena na image „charismatické osobnosti“, „výjimečného člověka“ či – doslova „silné osobnosti“. K manipulaci se uchylují právě lidé, kteří nedokáží prosazovat své zájmy přímým, otevřeným a tedy i odpovědným způsobem. Druhým typem je typ nazývaný jako „spasitel“, nebo „ochránce“. Jde o typ, který odpoutává pozornost od svých skutečných individuálních záměrů tak, že se ujme ochrany, péče o slabšího partnera.⁶⁶

5.6 Mýty o stalkingu

Vlivem medializace zejména extrémních případů pronásledování dochází k vytváření ne zcela úplně přesných představ v povědomí lidí. Nejčastějšími omyly při chápání a přístupu ke stalkingu jsou:⁶⁷

Mýtus č. 1: všichni stalkeré jsou nemocní nebo narušení

Toto neplatí obecně, ba dokonce duševní poruchy jsou u stalkerů spíše řídké (s výjimkou pronásledování prominentů nebo celebrit). Velmi často je stalkerem milý, vlídný soused či kolega.

Mýtus č. 2: stalking je totéž, co milenecký blud, respektive erotické poblouznění

Současné výzkumy uvádějí pouze 3% výskytu této poruchy u pronásledovatelů. Motivem nemusí být erotický obdiv, popř. údajná láska. Motivem je často zášť, nenávisť, touha kontrolovat nebo pomsta.

Mýtus č. 3: stalker je cizí neznámá osoba

Nebezpečný mylný dojem. Neznámým pachatelem je přitom zhruba 10% z celkového počtu.

Mýtus č. 4: Stalking vždy končí násilím, napadením oběti

Zde opět hrají velkou roli média. Výzkumy dokazují, že v 80% případech je oběť týrána psychicky.

⁶⁵ ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno: Paido. 1998, s. 214

⁶⁶ ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno: Paido. 1998, s. 215-216

⁶⁷ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o. 2004, s. 218-219

Mýtus č. 5: Stalkeři jsou vždy muži

Absolutně nesmyslný dojem. Ženy tvoří zhruba 20% pachatelů a nejsou rozhodně méně nebezpečné než muži.

Mýtus č. 6: Konfrontovat pachatele s obětí je účinná strategie řešení

Stalking není interpersonální konflikt, u kterého konfrontace může být účinná. Jeho cílem je kontakt s obětí, pozitivní či negativní. Strategie jako konfrontace či vyjednávání nejsou zde na místě.

Dále je příhodné na tomto místě rovněž připomenout fakt, že je potřeba odlišovat od stalkingu další formy psychoteroru, jako např. lobbing, mobbing, bossing; sexuálně či mocensky vedený telefonní teror (volající jsou převážně muži a volají anonymní oběti, nejde jim o odhalení a navázání vztahu s obětí); pronásledování jedince určitou skupinou, sektou či institucí) Na posouzení konkrétních situací záleží pak volba dalších postupů a strategií.

6 Obět' nebezpečného pronásledování

6.1 Obět' z pohledu viktimologie

Obětí stalkera může být každý člověk nezávisle na svém sociálním postavení a osobnosti. Výzkumy hovoří o početnějším zastoupení žen, významně častěji se jedná přitom o ženy – bývalé partnerky stalkera nebo o ženy osamělé. Často se obětí stávají i známé osobnosti z uměleckého či veřejného života a příslušníci profesí standardně komunikujících s lidmi, kteří je potřebují, resp. se nacházejí v okruhu jejich působnosti (např. učitelé, lékaři, soudci, advokáti apod.). Bylo by však doslova kardinální chybou domnívat se, že působení stalkerů jsou ušetřeni muži. V žádném případě, a to právě tak, jako nejsou ušetřeni ani domácího násilí ze strany žen. Nebezpečné pronásledování je možné zařadit do trestné činnosti, kde ženy jsou primárními obětmi pronásledování a muži jsou hlavními pachateli. V rámci provedeného průzkumu 78 % obětí pronásledování byly ženy a 22 % byli muži. Z tohoto vyplývá, že čtyři z pěti obětí stalkingu jsou ženy.⁶⁸

⁶⁸ Stalking and Domestic Violence. The Third Annual Report to Congress under the Violence Against Women act.s. [online].1998. [cit. 2013-11-12]. Dostupné z WWW: <<http://books.google.cz/books?id=GAU6ox7D8EoC&pg=SL1-PA10&lpg=SL1-PA10&dq=Stalking+and+Domestic+Violence,+The+Third+Annual+Report+to+Congress+under+the+Vi>

Statistiky pohlaví obětí budou však vždy podhodnocené, a to zejména proto, že případy mužů nebývají tak často předmětem oznámení a vyšetřování policií.

Oběti trestných činů, jejich roli v motivaci pachatele, postavení v systému spravedlnosti, zkoumá poměrně nová nauka, nauka o obětech – viktimologie. Z jejího zkoumání vycházejí pak závěry, které jsou uplatňovány pro prevenci trestných činů a pro pomoc obětem. Vědecky zkoumá oběti a jejich roli v motivaci pachatele. Není jejím cílem oběť zatížit vinou, naopak vytvořit jakýsi návod, jak se účinně roli oběti vyhnout. Nebezpečné pronásledování je z pohledu viktimologie speciálním případem.

Obětí stalkingu se bez svého zavinění může stát kdokoli, přičemž nezáleží na věku, pohlaví, sociálním a kulturním statutu a sexuální orientaci. Nejedná se o jednorázový čin, se kterým by se oběť mohla v následujícím období vyrovnávat, ale jde o pokračující viktimizaci (proces, kde se potencionální oběť stává skutečnou), která se skládá z různých incidentů. Oběť stalkingu je z pohledu viktimologie velmi podobná oběti znásilnění, s tím rozdílem, že riziko, že další aktivity budou následovat, je značné, oběť se cítí neustále ohrožena. Viktimologie uvádí tzv. spirálu stalkingu, střídání strachu a stresu s dočasným uklidněním.

6.2 Následky stalkingu

Následky nebezpečného pronásledování jsou pro různé oběti různé. Lze bez nadsázky říci, že co případ, to jiný následek. Každý z nás se vyrovnává s přicházejícími nástrahami života, ač jsou skličující či zdrcující, po svém, jiným způsobem. To, jak se lidé vyrovnávají se stresovou či zátěžovou situací, vypovídá o jejich osobnosti a o jejich možnostech rekonvalescence, a to především po psychické stránce.

Prožívané násilí oběť ovlivňuje v mnoha oblastech života. Kromě zdravotních potíží byl prokázán vliv násilí na výkonnost v zaměstnání, což ohrožuje ekonomickou situaci oběti. Dochází zde k vyššímu riziku ztráty zaměstnání, či pracovní neschopnosti, nevyjímaje ztráty sociálního statusu, neboť ženy často musí vyhledat pomoc azylového domu. Prožitá traumatické zkušenosti a stres mají značný vliv na celkový zdravotní

olence+Against+Women+act.s+10+July+1998&source=bl&ots=usz_yv_mIz&sig=2IxUoGFerL2vtwY5S
lgrxmkVXJw&hl=cs&sa=X&ei=4k0rU9G1MsPl4gSt84GACA&ved=0CDQQ6AEwAg#v=onepage&q=
Stalking%20and%20Domestic%20Violence%2C%20The%20Third%20Annual%20Report%20to%20Co
ngress%20under%20the%20Violence%20Against%20Women%20act.s%2010%20July%201998&f=false

>

a psychický stav žen.⁶⁹

Míra a charakter následků psychoteroru závisí na určitých konkrétních aspektech. Zásadním faktorem je intenzita a frekvence, se kterou se oběť obtěžování potýkala, jak byla odolná a jak byla odolná vůle pachatele proti všem jejím odmítnutím.

Posttraumatická stresová porucha⁷⁰ je jedním z důsledků, které vznikají v souvislosti se zátěžovou či stresovou situací. Stres má značný vliv na zdraví každého, kdo jim byl po delší dobu vystaven. Může poškodit imunitní systém a snížit odolnost organismu vůči virům a bakteriím.

V roce 1997 byla provedena studie u 100 obětí pronásledování. Bylo zjištěno, že více než 80 % z nich prožívalo zvýšené pocity úzkosti a třetina z nich splňovala diagnostická kritéria pro posttraumatickou stresovou poruchu podle DSM-IV⁷¹ včetně poruch spánku, vyhýbavého chování a pocitů odcizení.⁷²

*„Lékaři odhadují, že emoční stres hraje důležitou roli u více než poloviny všech zdravotních potíží.“*⁷³ Rovněž vztek a agresivní jednání či apatii a deprese řadíme mezi nejčastější reakce na stresovou událost. S tímto bezesporu souvisí i psychosomatické poruchy⁷⁴, které jsou reakcí na stres.

Nejčastějšími případy **psychosomatického onemocnění** v důsledku nezvládnutého stresu jsou gastrointestinální potíže (zvracení, průjemy), srdeční arytmie a poruchy krevního tlaku, bronchiální astma a respirační obtíže (dušnost), zvýšená únavnost, zvýšené vnitřní napětí, bolesti hlavy, žaludeční a dvanáctníkové vředy. Psychosomatické potíže se objevují u obětí stalkingu především u vytrvalého a konstantního obtěžování ze strany stalkera. Oběti jsou v určitém neklidu a napjatosti. Nemohou v noci klidně spát, mají žaludeční potíže, trpí nočními můrami nebo depresemi. Podstatné je, že tyto osoby neustále doprovází strach, i když je nebezpečí dávno zažehnáno. Průzkumy prokázaly, že se u dvou třetin až tří čtvrtin všech postižených objevují zdravotní problémy a velká část z nich už dokonce není schopna

⁶⁹ MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B. *Partnerské násilí*. Praha: LINDE nakladatelství s.r.o. 2008, s. 40

⁷⁰ Posttraumatická stresová porucha /PTSD/ Hlavními příznaky jsou a) pocity otupělosti vůči okolí, pocit odcizení se lidem a snížení zájmu o aktivity, jež jedinec předtím vykonával. b) opakované ožívání traumatu ve vzpomínkách a snech, c) úzkost, která se může projevit poruchami spánku, potížemi se soustředěním a nadměrnou ostražitostí. (Uvedeno v: Atkinson, R. L. a kol. *Psychologie*. Praha: Portál, s.r.o.. 2003. s. 494)

⁷¹ DSM-IV – jedná se o diagnostický a statistický manuál mentálních poruch. DSM je americká národní klasifikace mentálních poruch a je podrobnější a konkrétnější než Mezinárodní klasifikace nemocí - MKN-10

⁷² MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B. *Partnerské násilí*. Praha: LINDE nakladatelství s.r.o. 2008, s. 53

⁷³ ATKINSON, R. L. a kol. *Psychologie*. Praha: Portál, s.r.o.. 2003. s. 499.

⁷⁴ Psychosomatické poruchy – tělesné poruchy, u kterých se předpokládá, že rozhodující úlohu hrají emoce.

ani pracovní činnosti.⁷⁵

Teorie naučené bezmocnosti vysvětluje, jak zkušenost s nepříjemnými a neovlivnitelnými událostmi může vést k apatii a depresi. Teorie naučené bezmocnosti vysvětluje, proč některé ženy zůstávají ve vztahu, kde jsou týrány, i když mají příležitost odejít. Naučená bezmocnost je charakterizována apatií, uzavřením se do sebe a nečinností.⁷⁶

Fyzické následky

Oběti stalkingu po psychické stránce jsou často napadány ze strany pronásledovatele zejména fyzickými ataky. Z počátku se může jednat o údery pěstí či dlaní, škracení, tahání za vlasy. Posléze může docházet k dalšímu závažnému násilí, které může skončit v mnoha případech i smrtí oběti.

Dokazuje to studie, která vznikla v roce 1999, jejímž cílem bylo popsat výskyt, frekvenci a typ pronásledování, které se vyskytlo v době 12 měsíců před vraždou nebo pokusem o vraždu. Bylo zkoumáno 141 případů vražd a 65 pokusů o vraždu, přičemž se ukázalo, že v 76 % případů vražd a 85 % případů pokusů o vraždu byla oběť v posledních 12 měsících vystavena pronásledování ze strany pachatele. Bylo prokázáno, že převážná většina žen byla zároveň obětí partnerského násilí během partnerského vztahu. Studie poukazuje na statisticky signifikantní vztah mezi partnerským násilím, pronásledováním a vážným ohrožením životů obětí, které může končit pokusem o vraždu nebo dokonanou vraždou.⁷⁷

Sociální následky

Pro oběť stalkingu je nesmírně obtížné udržet svůj dosavadní běžný životní styl. Jejich pozornost a obezřetnost je vystupňována do extrému, redukují své sociální kontakty, přestávají vycházet ven. Nepředvídatelnost chování pronásledovatele způsobuje ztrátu pocitu kontroly. Stále si pokládají otázku, kdy a kde se opět pronásledovatel objeví? Důsledkem je prožívaná bezmoc a klíčící depresivní stavy. Mnohé z obětí trpí nedůvěrou k okolí. I stabilní partnerské vztahy mohou na stalkingu ztroskotat. Reakce na stalking závisí na jeho délce a konkrétní podobě.⁷⁸ „*Dalším důsledkem stalkingu je bezpochyby to, že jsou jeho bývalé oběti neschopné navazovat*

⁷⁵ BUSKOTTE, A. *Z pekla ven, žena v domácím násilí*. Brno: Computer Press a.s. 2008, s. 53

⁷⁶ ATKINSON, R. L. a kol. *Psychologie*. Praha: Portál, s.r.o.. 2003, s. 495-496

⁷⁷ MARVANOVÁ-VARGOVÁ, B. *Partnerské násilí*. Praha : LINDE nakladatelství s.r.o. 2008, s. 54

⁷⁸ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠKOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha : Grada. 2007, s. 122

kontakty. Mnohé z nich se cítí ohroženy dokonce do té míry, že se opravdu neodvážejí ani vyjít z domu, jezdit hromadnou dopravou a podobně. A protože mají strach, že se s pachatelem opět někde setkají, vzdávají se i svých končiček a jiných aktivit mimo domov.“⁷⁹ Z tohoto vyplývá, že v této fázi u oběti dochází k izolaci od společnosti a tím pádem ke ztrátě sociálních vztahů, které jsou nezbytné k formování osobnosti jedince a následnému plnohodnotnému životu. Stranění se sociálnímu kontaktu vede k nenaplnění základních potřeb oběti a dochází k frustraci, stresu a následným nejen psychosomatickým onemocněním.

6.3 Falešné oběti stalkingu

Termínem falešná oběť stalkingu neboli nepravá oběť, se označuje taková osoba, která se vydává za oběť trestného činu, ačkoliv jí ve skutečnosti není. V literatuře se objevuje ve stejném významu i označení údajná oběť, předstírající oběť, či syndrom falešné viktimizace (SFV). Nepravé oběti představují zatím málo prozkoumaný problém, neboť falešná viktimizace představuje poměrně široký a různobarevný jev. Z praxe jsou známy nepravé oběti loupežných přepadení, znásilnění, sexuálního zneužívání a samozřejmě i podvodů. Motivem může být získání pozornosti médií anebo také mít „statut oběti“, ze kterého samozřejmě plynou i určitá finanční zvýhodnění.⁸⁰

6.4 Sekundární oběti stalkingu

Jak jsme již uvedli, obětmi stalkingu se může stát jakákoliv osoba. Jedná se o přímou oběť, neboť je na ni působeno bezprostředně a to pronásledovatelem. Stalking má vliv především i na další osoby, které se nachází často v bezprostřední blízkosti oběti i stalkera, tzv. **sekundární oběti stalkingu**. Může se jednat jak o rodinné příslušníky, tak zejména o další osoby jako jsou přátelé či kamarádi, spolupracovníci nebo dokonce osoby cizí. Největší podíl neboli účast při stalkingu mají domácí osoby. Jedná se zejména o rodinné příslušníky a děti. Stalker mnohokrát působí na rodiče a sourozence oběti, a to především proto, aby zjistil informace o oběti a následně se podle toho zařídil.

Sekundární oběti stalkingu mohou rovněž trpět fyzickými, psychickými

⁷⁹ BUSKOTTE, A. *Z pekla ven, žena v domácím násilí*. Brno : Computer Press a.s. 2008, s. 53

či sociálními problémy, které jsou důsledkem přímého působení na primární oběť pronásledovatele. Nejvíce jsou zasaženy děti, které se stávají v případě, že se jedná o bývalého manžela nebo přítele oběti, předmětem vyhrožování, nátlaku a agrese.

Bylo zjištěno, že v případě sekundárních obětí stalkingu pronásledovatel obtěžoval nebo ohrožoval přátele (33%), rodinné příslušníky (30%), životní partnery (20%) a dokonce děti oběti (23%). Ve 23% došlo i k obtěžování kolegů z práce či sousedů (18%). Výzkumníci došli dokonce k překvapivému závěru, že v průměru bylo každým jedním případem stalkingu postiženo 21 osob.⁸¹

7 Pomoc obětem stalkingu

Cílem většiny obětí v trestním stíhání nejsou sankce, ale touha po nerušeném soukromí a životě. Správné poradenství pro oběti stalkingu je důležité, protože jeho ukončení předpokládá i vhodné chování oběti. A pokud hovoříme o chování oběti, je potřeba, dříve než o pomoci obětem věnovat úvod této kapitoly prevenci stalkingu.

7.1 Formy prevence stalkingu

7.1.1 Primární prevence

Nejdůležitější formou je **primární prevence**, a to v podobě dostatečné informovanosti všech sociálních skupin s problematikou násilí, a zejména „nebezpečného pronásledování“. Podstatou je vytváření dostatečného prostoru pro pochopení významu pronásledování z hlediska protiprávního jednání, možných následků na oběť, jeho okolí. Preventivní opatření by měla být prováděna formou přednášek na základních i středních školách, formou tiskového materiálu – letáky, pomocí internetových stránek, novinových statí a zejména medializací tohoto fenoménu mezi široké masy obyvatel.

7.1.2 Sekundární prevence

Obsahem **sekundární prevence** je zejména zamezení již probíhajícího

⁸⁰ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada. 2008, s. 102

„*nebezpečného pronásledování*“. Oběti, které jsou tímto nebezpečným jednáním zasaženy, mají možnost učinit důležité rozhodnutí, které by jim pomohlo se z této situace dostat. Nutností je oznámení celé věci státním institucím, či vyhledat pomoc na intervenčním centru, nebo při psychologických poradnách. Zabránění protiprávního jednání pachatele je v této fázi nejdůležitějším krokem. Mnoho obětí, si ani neuvědomuje, že jsou pronásledovány, či spíše ani nevědí, jak se proti tomuto jednání bránit.

7.1.3 Terciární prevence

Terciární preventivní opatření se týká zejména pachatele nebezpečného pronásledování a jeho zpětné recidivy, v ní hraje podstatnou roli práce výchovných pracovníků, kurátorů, psychologů.

7.2 Jak se bránit a bojovat se stalkingem?

Lze to vůbec? Zkušenost praví, že se stalkerem se nedá vyjednávat, stalking za normálních okolností jen tak neustane, nevyšumí. Ke změně musí dojít z popudu samotné oběti, nebo osoby cizí. Vždy je nutné si vytvořit určitou strategii, jak ukončit pronásledování.⁸²

Každopádně zásadním krokem je odhodlat se celou věc oznámit policii. Pokud se oběť obává přímého nahlášení celé věci na policii, je nezbytně nutné si o daném problému promluvit s rodinou, přáteli a tyto požádat o pomoc. Důležité je nemít strach, obavy a nestydět se o celé věci si promluvit a informovat kohokoliv zcela otevřeně.

Nebát se dát stalkerovi otevřeně najevo, že o něj nestojíte, nemáte o něj zájem. Neodpovídat na jeho vzkazy a zprávy, nechodit s ním na schůzky. Pokud je to možné, změnit své návyky (např. trasy, časový harmonogram pravidelných činností apod.).

Nutností je uschovat si veškeré dopisy či vzkazy, které zašle pronásledovatel. Tedy i SMS zprávy, dopisy či e-maily. Nepřijímat neobjednané a neznámé zásilky. vytvářet si podrobné zápisy o incidentech a pokusech k navázání kontaktu nebo zaslání dopisů. Nashromážděné důkazy pak poslouží jako důkazní materiál pro policii, což je ideální způsob k rychlejšímu a přesnějšímu uzavření případu, s čímž souvisí i potrestání pachatele. K zadokumentování může oběť využít i přátele či rodinné příslušníky a tímto

⁸¹ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada. 2008, s. 87- 88

⁸² BUSKOTTE, A. *Z pekla ven, žena v domácím násilí*. Brno: Computer Press a.s. 2008, s. 54

se vyvaruje stresu a nadměrné psychické zátěži, než když by byla na všechno sama.

7.4 Pomoc obětem

Pomoc obětem trestných činů obecně nebyla vždy jednoznačnou a samozřejmou záležitostí. Teprve v roce 1983 Rada Evropy přijala ve Štrasburku Evropskou úmluvu o kompenzaci obětí násilných trestných činů, která zavazuje smluvní strany, aby zejména:

- přispěly na odškodnění lidem, kteří následkem úmyslného trestného činu utrpěli těžké ublížení na těle a zdraví nebo byli v péči osoby, jenž následkem takového trestného činu zemřela,
- odškodněním pokryly alespoň ušlý výdělek, výlohy léčby a hospitalizace, výlohy spojené s pohřbem a jde-li o vyživované osoby i ušlé výživné,
- aby přijaly opatření, která by zabezpečila případným žadatelům dostatek informací o systému odškodňování,
- stanovily dolní a horní hranici, v nichž je odškodňování možné a lhůty pro podání žádosti,
- zkrátily nebo požadovaly vrácení celé vyplacené částky, pokud oběť obdržela odškodnění od pachatele nebo z jiného zdroje.⁸³

Do té doby byla pomoc obětem trestných činů poskytována pouze formou humanitní podpory nestátních organizací, nadacemi a charitami. Státní podpora obětí začala právní rámec získávat až pod tlakem mezinárodních organizací, vyzývajících státy, aby zlepšily postavení, podporu a pomoc obětem trestných činů. Státy připustily výklad kriminálních odborníků, že stát, jako nositel státní moci má povinnost své občany chránit před trestnými činy a pokud nedokázal ochránit oběť před trestným činem, je povinen jim poskytnout pomoc.

Česká republika k Evropské úmluvě přistoupila v roce 1999.

Pro pomoc obětem všeobecně fungují linky Policie ČR (tel. 158), Městská policie (tel. 156) a Linka bezpečí (tel. 116 111).

Na pomoc proti stalkingu dále existují organizace a sdružení např.:

7.4.1 Občanské sdružení STOP stalking

Toto občanské sdružení vzniklo jako reakce na množící se případy

nebezpečného pronásledování. Jeho cílem je odborná pomoc obětem stalkingu a další rady obětem, kam se mohou v takových případech obracet.

Kontakty: poradna@stopstalking.cz www.stopstalking.cz

7.4.2 Bílý kruh bezpečí

Bílý kruh bezpečí⁸⁴ (dále jen BKB) je nepolitické humanitární sdružení s působností v ČR od roku 1991. Cestou odborného sociálního poradenství poskytuje bezplatnou, diskrétní, nestrannou a hlavně okamžitou první pomoc nejen obětem trestných činů, ale také svědkům a pozůstalým, a to včetně podpory morální a emocionální.

BKB působí prostřednictvím osmi poraden (Brno, České Budějovice, Liberec, Olomouc, Ostrava, Pardubice, Plzeň a Praha).

Jeho cíle jsou tři:

- přímá pomoc obětem
- prevence kriminality
- zlepšení práv a postavení poškozených v trestním řízení

Přímá pomoc obětem spočívá v osobním kontaktu s dvojicí konzultantů, právníka a odborníka na psychologickou pomoc. Následně pracovníci BKB odkazují na smluvené navazující služby (občanské, manželské, předmanželské, psychologické poradny, advokát, policie, azylová zařízení, soudy, specializované neziskové organizace, OSPOD, zdravotní odbory, probační a mediační služba atd.), které mohou v kombinaci s pomocí BKB ošetřit problém klienta v jeho komplexnosti.

V roce 1996 se BKB stal členem Evropského fóra služeb obětem.

V rámci Centrály BKB je od září 2001 v provozu nepřetržitá DONA linka tel. č. 251 51 13 13, specializovaná celostátní služba nonstop telefonické krizové pomoci. Od počátku existence této linky její odborní pracovníci přijali téměř 45 000 volání.

Pracovníci BKV sestavili v několika bodech tzv. bezpečnostní plán, který by pronásledovaná osoba měla dodržovat a uplatňovat: - Důvěřujte své intuici.

- Nepodceňujte situace, kdy se Vám nezdá být něco v pořádku.

⁸³ ZOUBKOVÁ, I.; MOULISOVÁ, M. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha: Trivis, 2004.

⁸⁴ BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. *Pomoc obětem trestných činů*. [on-line]. [cit.2014-01-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.bkb.cz/>>.

- V případě strachu o zdraví a život volejte Policii ČR (tel. 158).
- Noste u sebe vždy mobilní telefon s předvolbou tísňového volání.
- Volte jiné trasy, zvyky, časy, odlišné od těch, které pronásledovatel zná a využívá je, anebo je může využít k pronásledování či napadení.
- Pokud cestujete autem, mějte vždy plnou nádrž benzínu.
- Obměňujte svůj denní rozvrh a také trasu cesty do práce.
- Dbejte na ochranu svých osobních údajů, neposkytujte nikomu informace o svých plánech, případně o novém telefonním čísle
- Pokud to je možné, neodmítejte doprovod.
- Vždy dejte někomu vědět, kam jdete, kde se budete během dne zdržovat, a kdy se vrátíte do místa bydliště, pracoviště atd.
- Pokud máte děti, naučte je vyhledat pomoc a volat tísňovou linku 158.

7.4.3 Intervenční centra

Další pomoc obětem nebezpečného pronásledování mohou zajistit také **intervenční centra**⁸⁵, která poskytují odbornou a účinnou pomoc např. na základě vykazání násilné osoby a předběžných opatření civilního soudu nebo na základě žádosti osoby přímo ohrožené násilným chováním.

- **IC BRNO**, adresa: Černá pole, Sýpka 25, 613 00 Brno, email: intervencni-centrum@spondea.cz, tel.: 739 078 078, webová stránka: www.ic-brno.cz,

- **IC PRAHA**, hl. m. Praha, adresa: Praha 8 - Kobylisy, ul. Modřínova č. 1, e-mail: icpraha@csspraha.cz, tel.: 281 911 883, 739 440 771, webová stránka: www.csspraha.cz,

- **IC OLOMOUC**, Olomoucký kraj: adresa: ul. Na Vozovce č. 26, 779 00 Olomouc, e-mail: intervencnicentrum@ssp-ol.cz, drahomir.sevcik@ssp-ol.cz, tel.: 585 754 736, 774 406 453, webová stránka: www.ssp-ol.cz.

8 Výzkum

Výzkumná část práce byla rozdělena na tři části. V první části bylo použito metody řízeného rozhovoru s tiskovou mluvčí PČR Jindřichova Hradce por. Mgr. Bc

Hanou Millerovou.

Druhá část obsahuje statistické údaje nebezpečného pronásledování na území ČR za období od 1. 1. 2010 do 31.12. 2013. Bylo provedeno porovnání počtu nápadu tohoto trestného činu, počtu objasněných případů za jednotlivá období a procentuální vyčíslení objasněnosti.

V další části výzkumu bylo použito metody dotazníkového průzkumu. Průzkum byl anonymní, aby bylo eliminováno zneužití odpovědí respondentů. Dotazník byl sestaven z šestnácti otázek, kdy na část otázek odpovídali respondenti jednou možnou odpovědí a na část mohli zvolit více možností.

Při zpracování dotazníku byly stanoveny tři hypotézy tak, aby bylo možno posoudit povědomí a postoj k nebezpečnému pronásledování.

Hypotézy byly stanoveny takto:

H1 – V povědomí veřejnosti o nebezpečném pronásledování je názor, že nejčastější obětí stalkingu je žena.

H2 – Fenomén nebezpečného pronásledování je v současné době známým pojmem, který si veřejnost plně uvědomuje.

H3 – Pachatelem nebezpečného pronásledování je zpravidla odmítnutý partner v nemanželském vztahu.

8.1 Postup PČR při objasňování případů nebezpečného pronásledování

Tento rozhovor byl veden metodou řízeného rozhovoru s tiskovou mluvčí PČR Jindřichova Hradce, por. Mgr. Bc. Hanou Millerovou, kdy na otázku postupu PČR v případech nahlášených jako přečin nebezpečného pronásledování potvrdila, že postup tohoto orgánu činného v trestním řízení probíhá dle platného zákona 141/ 1961 Sb., Trestní řád, účinného od 1. 9. 2012. Ke každému případu je nutné přistupovat individuálně podle souběhu skutků, které stalkingu předcházejí. (Tyto skutky byly podrobněji popsány v teoretické části bakalářské práce). Velké množství skutků nahlášených jako nebezpečné pronásledování je však podrobným šetřením překvalifikováno zejména na § 49 odst. 1, přešůpek proti občanskému soužití uvedeného

⁸⁵ BÍLÝ KRUII BEZPEČÍ. *Pomoc obětím trestných činů*. [online]. [cit. 2014-01-15]. Dostupné z WWW: < <http://www.bkb.cz/kontakt/ceska-republika/> >

v zákoně 200/ 1990 Sb., zákon o přestupcích⁸⁶.

K typologii pachatelů a obětí přečinu nebezpečného pronásledování je zejména doporučeno využíváno poznatků policejní psycholožky Ludmily Čírtkové.

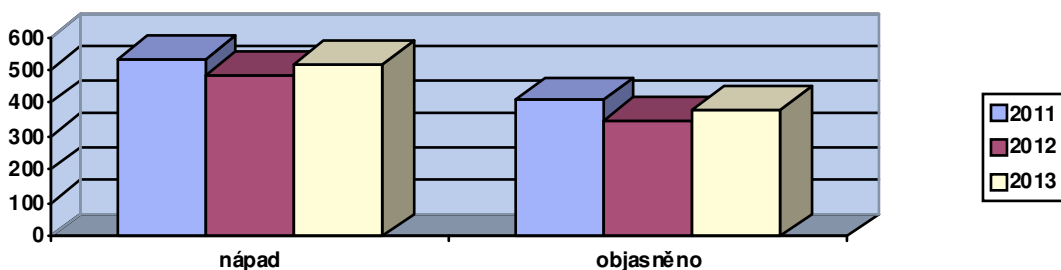
Lze konstatovat, že postup PČR koresponduje s psychologickými aspekty a právní úpravou zákonů ČR.

8.2 Statistické údaje

Statistické údaje byly získány prostřednictvím Krajského ředitelství Policie Jihočeského kraje České Budějovice a znázorňují celkový nápad a objasněnost nebezpečného pronásledování (viz. Příloha č. II).

Celkový nápad případů nebezpečného pronásledování v ČR za rok 2011 činil 535 případů, z toho objasněno bylo 410. Pokud toto číslo vyjádříme v procentech, jedná se o úspěšnost 76, 64 %. V roce 2012 bylo nahlášeno 485 případů, objasněno bylo 349 případů, tedy 71, 96 % úspěšnost. V roce 2013 se jednalo o 520 hlášených případů, z toho objasněno bylo 380, tedy úspěšnost 73,08 %.

Graf č. 1 Počet případů nebezpečného pronásledování v ČR

Z grafického znázornění je patrné, že při porovnání jednotlivých období nedošlo k dramatickému nárůstu ani poklesu případů nebezpečného pronásledování.

S přihlédnutím k úspěšnosti při objasňování případů můžeme konstatovat, že problém nebezpečného pronásledování se v ČR dlouhodobě pohybuje ve vyrovnaných hodnotách.

⁸⁶ Česko. Zákon č. 200 ze dne 17. května 1990 o přestupcích. In: *Sbírka zákonů, Česká a Slovenská federativní republika*. 1990, částka 35, s. 810-826.

8.2.1 Statistické údaje nápadu a objasněnosti nebezpečného pronásledování v jednotlivých krajích ČR

Nápad případů přečinu nebezpečného pronásledování a objasněné případy lze podrobněji porovnat ze statistických údajů ministerstva vnitra⁸⁷ po jednotlivých krajích ČR.

V roce 2011 bylo v Hl. městě Praha nahlášeno 93 případů, objasněno 52 (55,91 %), ve SČK bylo hlášeno 58 případů, objasněno 51 (87,93 %), v JČK hlášeno 27 případů, objasněno 22 (81,48 %), v PlzK hlášeno 25, objasněno 22 (88 %), v ÚK hlášeno 61, objasněno 46 (75,41 %), v KHK hlášeno 14, objasněno 11 (78,57 %), v JMK hlášeno 53 případů, objasněno 43 (81,13 %), v MSK hlášeno 65, objasněno 50, úspěšnost (76,92 %), v OK hlášeno 20 případů, objasněno 15 (75 %), ve ZK hlášeno 31, objasněno 25 (80,64 %), v KVK hlášeno 20, objasněno 17 (85 %), v Pa.K hlášeno 22, objasněno 18 (81,81 %), v LK hlášeno 25, objasněno 18 (72 %) a KVK hlášeno 21 případů, objasněno 20 (95,23 %).

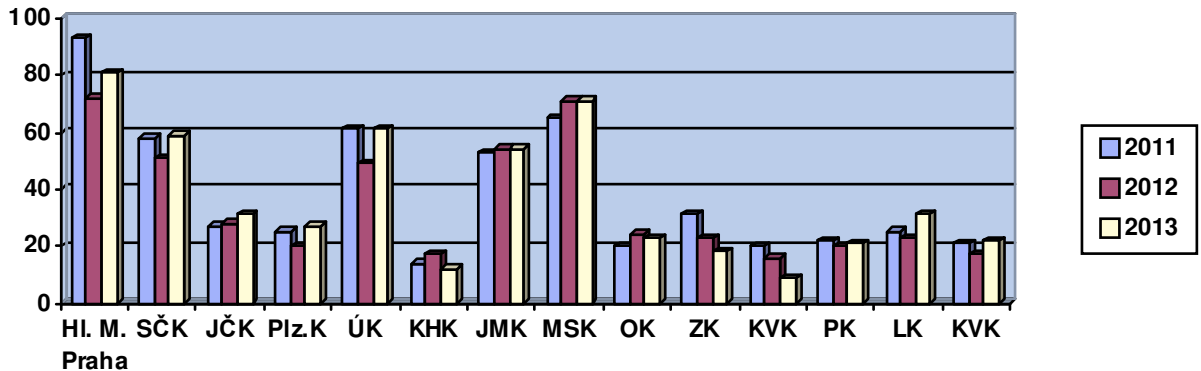
V roce 2012 bylo v Hl. městě Praha nahlášeno 72 případů, objasněno 35 (48,61 %), ve SČK bylo hlášeno 51 případů, objasněno 37 (72,54 %), v JČK hlášeno 28 případů, objasněno 25 (89,28 %), v PlzK hlášeno 20, objasněno 19 (95 %), v ÚK hlášeno 49, objasněno 32 (65,31 %), v KHK hlášeno 17, objasněno 12 (70,59 %), v JMK hlášeno 54 případů, objasněno 41 (75,92 %), v MSK hlášeno 71, objasněno 49, úspěšnost (69 %), v OK hlášeno 24 případů, objasněno 21 (87,51 %), ve ZK hlášeno 23, objasněno 18 (78,26 %), v KVK hlášeno 16, objasněno 13 (81,25 %), v Pa.K hlášeno 20, objasněno 16 (80 %), v LK hlášeno 23, objasněno 16 (69,57 %) a KVK hlášeno 17 případů, objasněno 17 (88,24 %).

V roce 2013 bylo v Hl. městě Praha nahlášeno 81 případů, objasněno 30 (37,04 %), ve SČK bylo hlášeno 59 případů, objasněno 41 (69,49 %), v JČK hlášeno 31 případů, objasněno 25 (80,65 %), v PlzK hlášeno 27, objasněno 22 (81,48 %), v ÚK hlášeno 61, objasněno 50 (81,97 %), v KHK hlášeno 12, objasněno 8 (66,67 %), v JMK hlášeno 54 případů, objasněno 39 (72,22 %), v MSK hlášeno 71, objasněno 56, úspěšnost (78,87 %), v OK hlášeno 23 případů, objasněno 17 (73,91 %), ve ZK hlášeno 18, objasněno 9 (78,26 %), v KVK hlášeno 9, objasněno 4 (44,44 %), v Pa.K hlášeno 21, objasněno 16 (76,19 %), v LK hlášeno 31, objasněno 24 (77,42 %) a KVK hlášeno 22 případů, objasněno 20 (90,91 %).

⁸⁷ Ministerstvo vnitra České Republiky. Statistika kriminality – Policie ČR. [on-line]. 2014. [cit. 2014-02-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>>

Pro lepší přehled si uvedené údaje znázorníme v grafech.

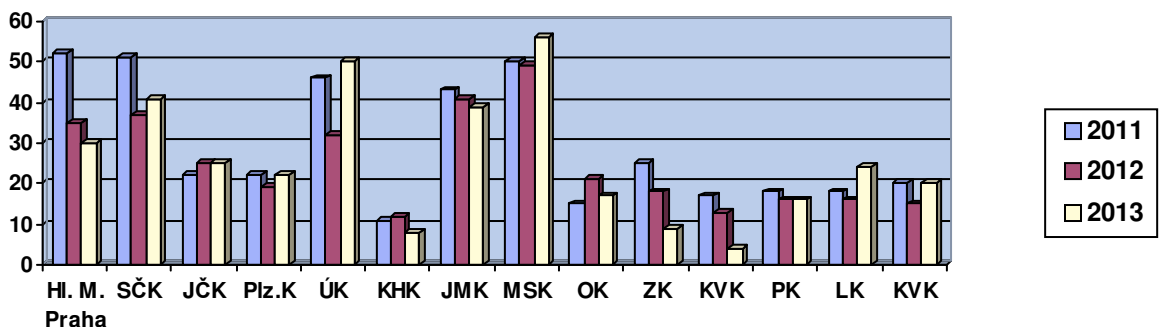
Graf č. 2 Nápad nebezpečného pronásledování v jednotlivých krajích ČR

Z grafu č. 2 je patrné, že největší počet nahlášených případů stalkingu je v kraji Hlavní město Praha v roce 2011. V následujících dvou letech nápad lehce oslabil a pohyboval se v podobných číslech jako druhý Moravsko Slezský kraj. Nejnižší počet nahlášených případů byl v Královo Hradeckém Kraji, kde se čísla pohybovaly ve všech zmíněných obdobích na podobných hodnotách. Nejvyšší pokles byl zaznamenán v Karlovarském a Zlínském kraji, kde nápad případů nebezpečného pronásledování v každém následujícím období klesal.

Jihočeský kraj se počtem nahlášených případů řadí mezi republikový průměr, ale v porovnání se dvěma naposledy jmenovanými kraji nápad nebezpečného pronásledování lehce stoupá.

Graf č. 3 Objasněnost případů nebezpečného pronásledování v jednotlivých krajích ČR

Porovnáme-li objasněnost případu z grafu č. 3, zjistíme, že nejvyšší úspěšnosti bylo dosaženo v Moravsko Slezském kraji. Naopak nejnižší procento objasněnosti bylo dosaženo v Hlavním městě Praha, kde v porovnání s rokem 2011, každé následující období zaznamenali znatelně menší úspěšnost v objasňování případů stalkingu.

8.3 Dotazníkový výzkum

V další části empirické části práce jsou vyhodnoceny odpovědi respondentů z dotazníkového průzkumu. Celkem bylo vyhotoveno 150 dotazníků (viz. Příloha č. III), z toho 100 bylo rozesláno ke zpracování elektronicky a 50 dotazníků bylo vyplněno formou přímého oslovení respondentů. Pro získání dat o povědomí občanů o nebezpečném pronásledování byli osloveni respondenti v pěti věkových hranicích. Celkový počet vyhodnocovaných dotazníků po vrácení činí 93. Pro lepší přehlednost je opět použito grafického znázornění.

Otázka č. 1: Jaké je Vaše pohlaví?

Celkem odpovídalo 93 respondentů, z toho 39 mužů, tj. 41, 93 % a 54 žen, tj. 58, 06 %. Porovnáním podílu odpovídajících žen a mužů můžeme dále vycházet z faktu, že výsledky výzkumu budou lehce ovlivněny převahou ženského pohlaví.

Graf č. 4 Pohlaví respondentů

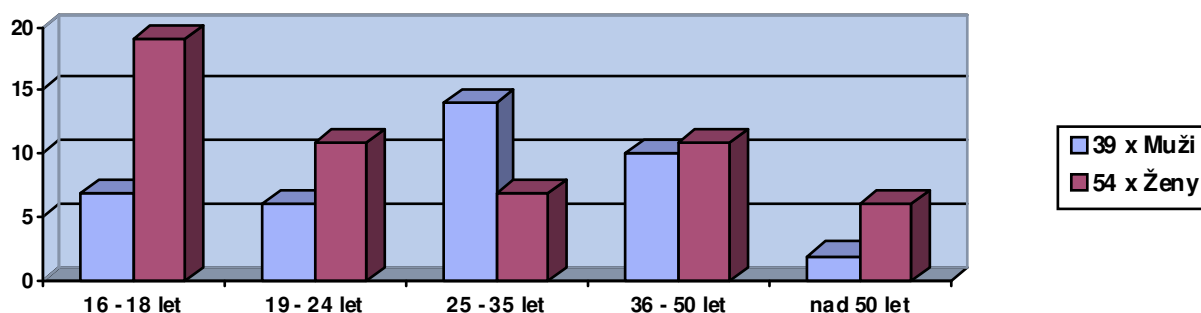

Zdroj: vlastní průzkum

Otázka č. 2: Jaký je Váš věk?

Celkem odpovídalo 93 respondentů. U věkové hranice 16 – 18 let odpovídalo celkem 26 oslovených, tj. 27, 95 %, z toho 7 mužů a 19 žen. V rozmezí 19 – 24 let odpovídalo 17 respondentů, tj. 18, 27 %, z toho 6 mužů a 11 žen, ve věku 25 – 35 let odpovědělo 21 oslovených, tj. 22, 58 %, z toho 14 mužů a 7 žen. V rozmezí mezi 36 – 50 rokem věku odpovídalo 21 respondentů, tj. 22, 58 %, z toho 10 mužů a 11 žen a nad 50 let života odpovědělo 8 oslovených respondentů, tj. 8, 60 %, z toho 2 muži a 6 žen.

Graf č. 5 Věk respondentů

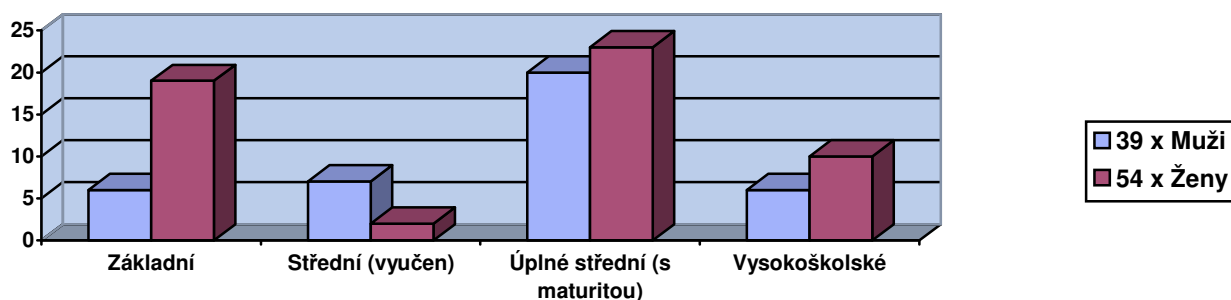

Zdroj: vlastní průzkum

Otázka č. 3: Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Z celkového počtu 93 respondentů dosáhlo 23 základního, tj. 24,73 %, 13 středního (vyučen), tj. 13,97 %, 45 úplného středního (s maturitou), tj. 48,38 %, a 11 vysokoškolského vzdělání, tj. 11,82 %.

Graf č. 6 Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

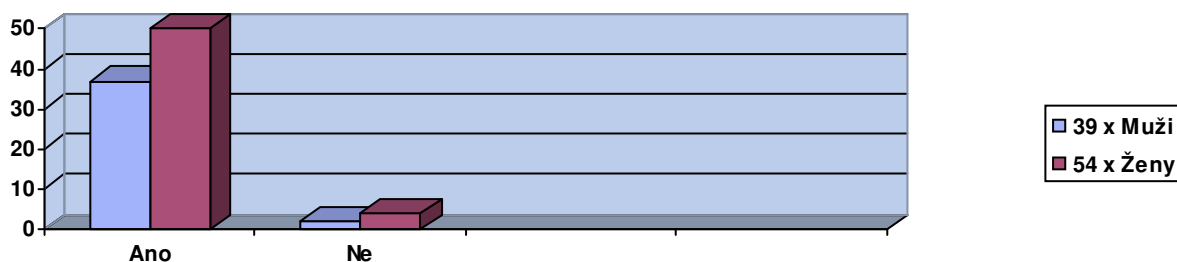

Zdroj: vlastní průzkum

Otázka č. 4: Setkal/ a jste se někdy s pojmem „stalking“?

Na tuto otázku odpovědělo celkem 93 respondentů, z toho 87 osloveným, tj. 93,54 %, je pojmem stalking známý a 6 dotázaných, tj. 6,45 %, se s problematikou nebezpečného pronásledování nikdy nesešlo a v dotazníku dále nepokračovalo.

Graf č. 7 Povědomí o problematice nebezpečného pronásledování „stalkingu“

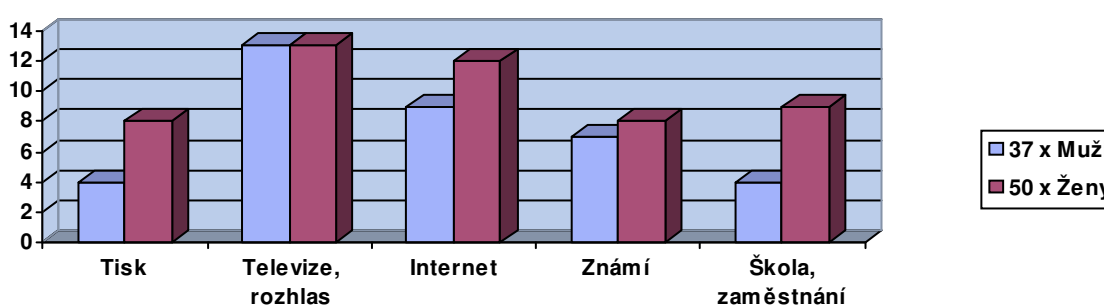

Zdroj: vlastní průzkum

Otázka č. 5: Odkud jste se o problematice stalkingu dozvěděl/ a?

Na tuto otázku odpovídalo 87 respondentů, z toho jako zdroj prvotní informace o této problematice uvedlo tisk 8 žen, tj. 9, 19 %, a 4 muži, tj. 4, 59 %. Televizor nebo rozhlas uvedlo shodně 13 žen a 13 mužů, tj. 29, 88 %, internet 12 žen, tj. 13, 79 %, a 9 mužů, tj. 10, 34 %. Od známých ze svého okolí se o stalkingu dozvědělo 8 žen, tj. 9, 19 %, a 7 mužů, tj. 8, 04 %. Ve škole nebo zaměstnání pak odpovědělo 9 žen, tj. 10, 34 % a 4 muži, tj. 4, 59 %.

Graf č. 8 Zdroj prvotní informace o nebezpečném pronásledování

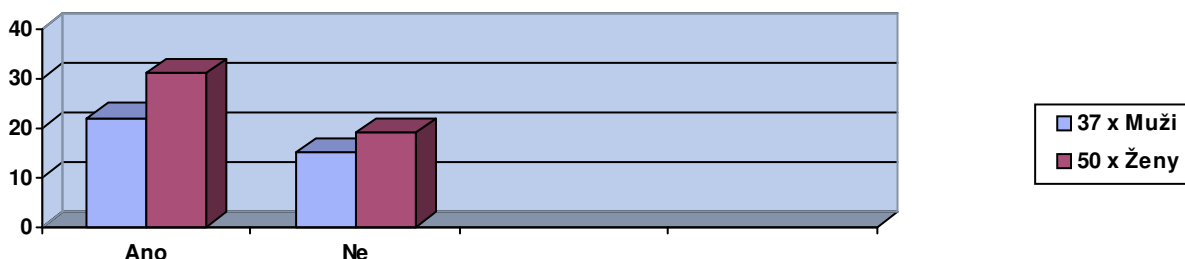

Zdroj: vlastní průzkum

Otázka č. 6: Věděl/ a jste, že je nebezpečné pronásledování od 1. 1. 2010 trestným činem?

Na tuto otázku odpovědělo z 87 dotázaných 53 „ano“, tj. 60, 91 %, a 34 „ne“, tj. 39, 08 %, z toho „ano“ 22 mužů a 31 žen. Záporně odpovědělo 15 mužů a 19 žen.

Graf č. 9 Povědomí o kriminalizaci stalkingu dnem 1. 1. 2010

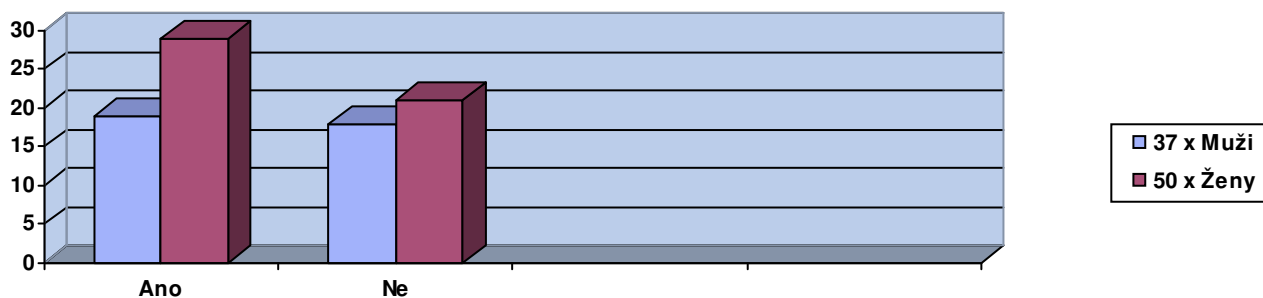

Zdroj: vlastní průzkum

Otázka č. 7: Věděl/ a jste o problému stalkingu již před zařazením do trestního zákoníku 1. 1. 2010 ?

Z 87 respondentů odpovědělo „ano“ 19 mužů, tj. 21, 83 %, a 29 žen, tj. 33, 33%. Záporně odpovídalo 15 mužů, tj. 17, 24 %, a 19 žen, tj. 21, 83 %.

Graf č. 10 Povědomí o stalkingu před 1. 1. 2010

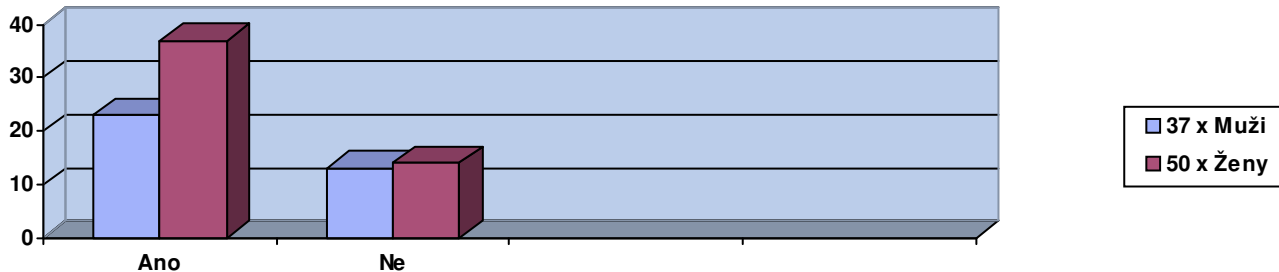

Zdroj: vlastní průzkum

Otázka č. 8: Víte, že existuje možnost pomoci obětem stalkingu?

Celkem odpovídalo 87 respondentů, z toho „ano“ odpovědělo 23 mužů, tj. 26, 43 %, a 37 žen, tj. 42, 52 %. Záporně odpovědělo 13 mužů, tj. 14, 94 %, a 14 žen, tj. 16, 09 %.

Graf č. 11 Povědomí o možnosti pomoci obětem stalkingu

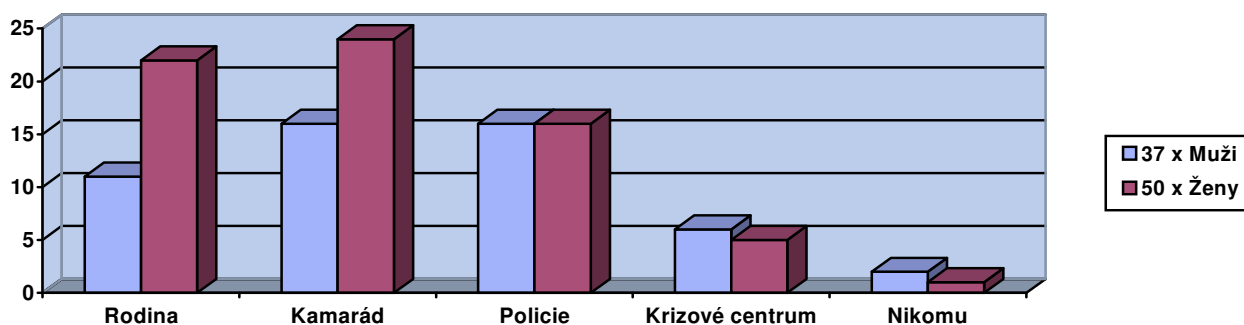

Zdroj: vlastní průzkum

Otázka č. 9: Pokud by jste se stal/ a obětí nebezpečného pronásledování, komu by jste se svěřil/ a?

Odpovídalo celkem 87 respondentů, kteří zvolili v 11 případech, tj. 12, 64 %, u mužů a ve 22 případech, tj. 25, 28 %, u žen možnost „rodině“. Možnost „kamarádovi/ ce“ volilo 16 mužů, tj. 18, 39 %, a 24 žen, tj. 27, 58 %. Policii ČR by volilo shodně 16 mužů a 16 žen, tj. 36, 78 %. Krizové centrum by oslovilo 6 mužů, tj. 6, 89 %, a 5 žen, tj. 5, 74 %. Možnost „nikomu ze strachu o své bezpečí“ zvolili 2 muži, tj. 2, 29 %, a 1 žena, tj. 1, 14 % z celkového počtu dotázaných.

Graf č. 12 Subjekty kterým by se respondenti svěřili

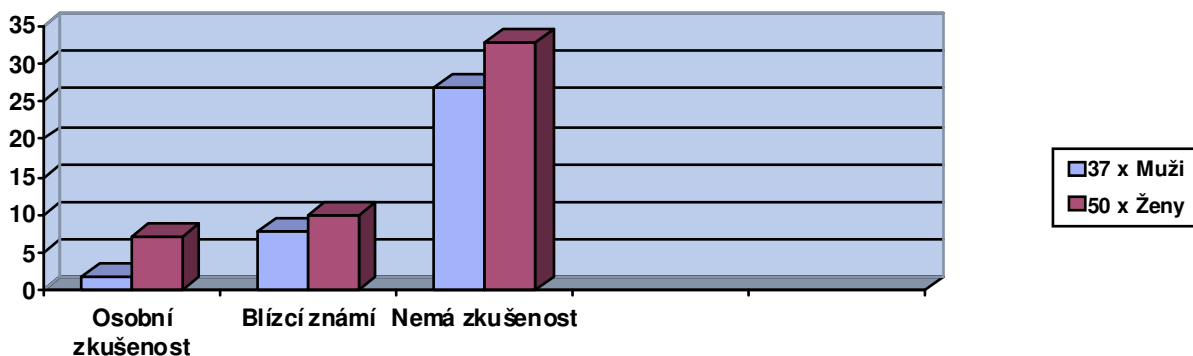

Zdroj: vlastní průzkum

Otázka č. 10: Máte vlastní zkušenost se „stalkingem“?

Z 87 respondentů mají vlastní zkušenost s nebezpečným pronásledováním 2 muži, tj. 2, 29 %, a 7 žen, tj. 8, 04 %. U někoho ze svého okolí se s tímto problémem setkalo 8 mužů, tj. 9, 19 %, a 10 žen, tj. 11, 49 %. Žádnou zkušenost se „stalkingem“ nemá 27 mužů, tj. 31, 03 %, a 33 žen, tj. 37, 93 %.

Graf č. 13 Zkušenost se stalkingem

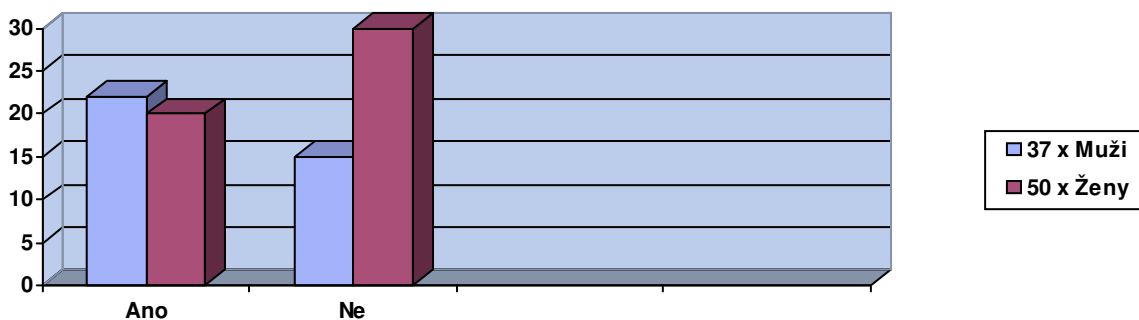
Zdroj: vlastní průzkum

Otázka č. 11: Pokud by jste se někdy stal/ a obětí „stalkera“, věděl/ a by jste jak se tomuto problému bránit? Pokud ano, napište svými slovy jak.

Na první část otázky odpovědělo z 87 respondentů „ano“ 22 mužů, tj. 25, 28 %, a 20 žen, tj. 22, 98 %. Záporně odpovědělo 15 mužů, tj. 17, 24 %, a 30 žen, tj. 34, 48 %. Ve druhé části otázky by ze všech odpovídajících 6 ohlásilo problém policii, 9 dotazovaných by „stalkera“ důrazně vyzvalo k zanechání činnosti, 8 by si ukládalo data (sms, e-mail, dopisy....) a následně ohlásili případ policii, 7 respondentů by s potencionálním pachatelem odmítalo komunikaci. Další volbou řešení bylo v 6 ti

případech kontaktování některé z krizových center. Násilím by řešilo tento problém 6 dotázaných a 3 respondenti volili změnu telefonního čísla.

Graf č. 14 Povědomí jak se bránit stalkerovi

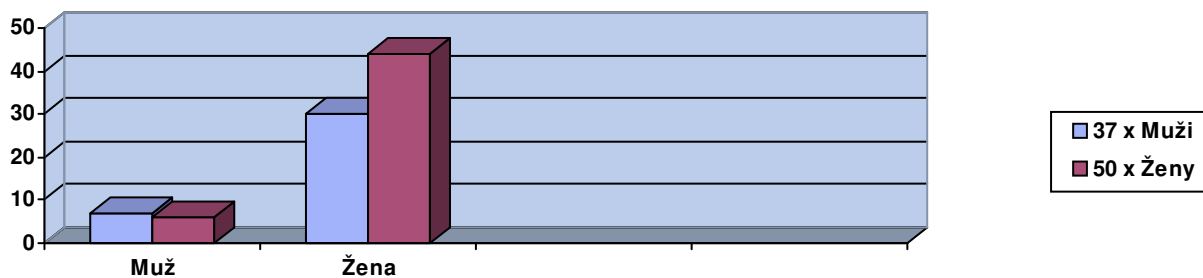

Zdroj: vlastní průzkum

Otázka č. 12: Kdo je podle Vás z pravidla obětí stalkingu?

Z 87 respondentů se 7 mužů, tj. 8, 04 %, a 6 žen, tj. 6, 09 % domnívá, že nejčastěji se stane obětí stalkingu muž. Opačnou volbu, že obětí stalkingu je z pravidla žena, volilo 30 mužů, tj. 34, 48 %, a 44 žen, tj. 50, 57 % dotázaných.

Graf č. 15 Oběti stalkingu

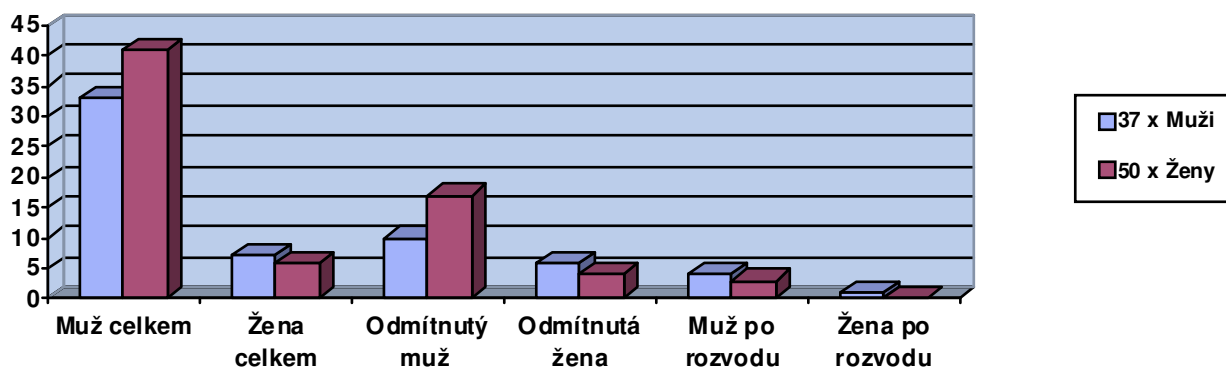

Zdroj: vlastní průzkum

Otázka č. 13: Kdo je podle Vás z pravidla pachatelem stalkingu?

Z 87 respondentů se domnívá, že pachatelem nebezpečného pronásledování je z pravidla muž celkem 74 dotázaných, tj. 85, 05 % (33 mužů a 41 žen). Z uvedeného počtu 74 pachatelů mužů je to pak 27 odmítnutých mužů, tj. 31, 03 %, v nemanželském vztahu a 7 mužů, tj. 8, 04 %, po rozpadu manželství. Opačné pohlaví, tedy že pachatelem „stalkingu“ je z pravidla žena, uvedlo celkem 13 respondentů, tj. 14, 94 %, (7 mužů a 6 žen). Z těchto 13 ti pachatele to pak bylo 10 odmítnutých žen v nemanželském vztahu, tj. 11, 49 %, a 1 žena po rozpadu manželství, tj. 1, 14 %.

Graf č. 16 Pachatelé stalkingu

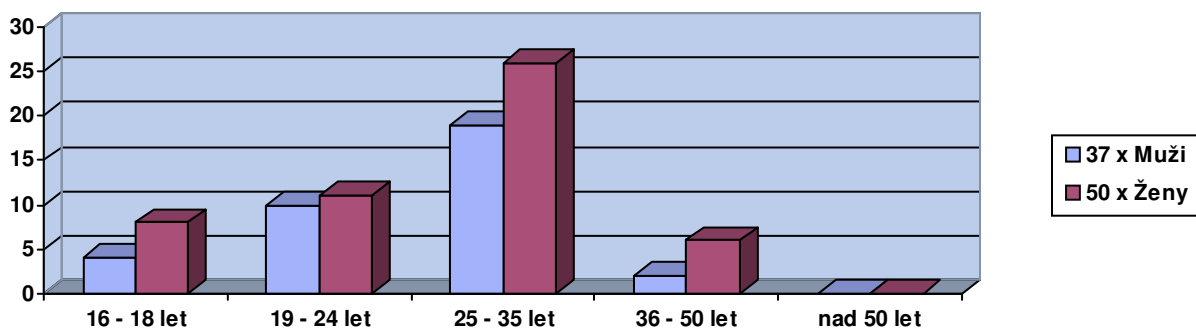

Zdroj: vlastní průzkum

Otázka č. 14: Jaká věková skupina je podle Vašeho názoru nejrizikovější stát se obětí stalkingu?

Z 87 respondentů označili jako nejrizikovější věkovou skupinu 16 – 18 let 4 muži, tj. 4, 59 %, a 8 žen, tj. 9, 19 %. Věkovou skupinu 19 – 24 let označilo 10 mužů, tj. 11, 49 %, a 11 žen, tj. 12, 64 %. Věk 25 – 35 let označilo 19 mužů, tj. 21, 83 %, a 26 žen, tj. 29, 88 %. Věk 36 – 50 let označili 3 muži, tj. 3, 44 %, a 6 žen, tj. 6, 89 %. Věková hranice nad 50 let pak nebyla respondenty hodnocena.

Graf č. 17 Rizikový věk obětí stalkingu

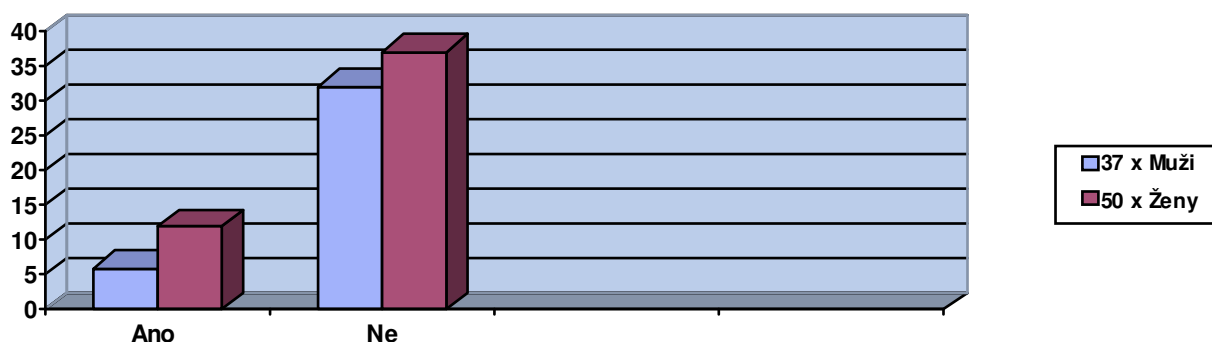

Zdroj: vlastní průzkum

Otázka č. 15: Je podle Vás informovanost veřejnosti o této problematice dostatečná?

Z 87 respondentů odpovědělo na tuto otázku „ano“ 6 mužů, tj. 6, 89 %, a 12 žen, tj. 13, 79 %. Záporně odpovědělo 32 mužů, tj. 36, 78 %, a 37 žen, tj. 42, 52 %.

Graf č. 18 Informovanost veřejnosti

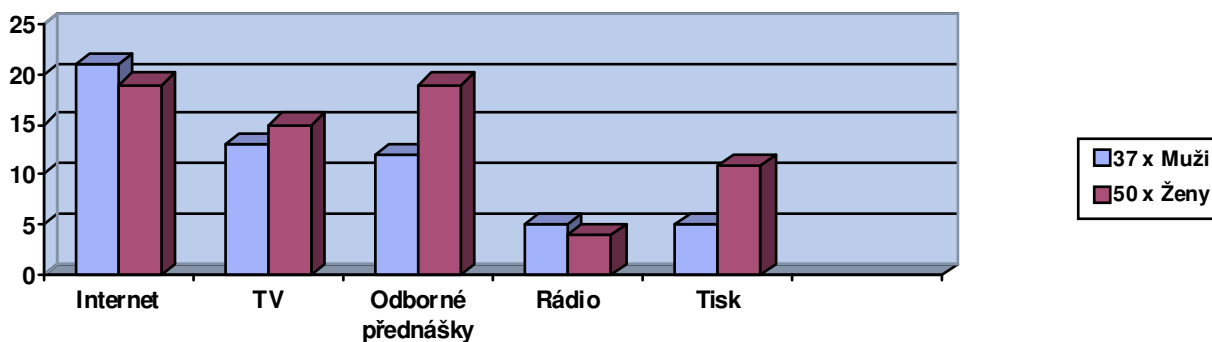

Zdroj: vlastní průzkum

Otázka č. 16: Pokud máte pocit, že jste nedostatečně informován/ a, jakému zdroji informací by jste dal/ a přednost?

V poslední otázce si mohli respondenti vybrat více možností. Cílem bylo analyzovat spektrum informačních zdrojů, ve kterém se respondenti pohybují. Z 87 dotázaných označilo jako zdroj informací „internet“ 21 mužů, tj. 24, 13 %, a 19 žen, tj. 21, 83 %. Televizní pořady by preferovalo 13 mužů, tj. 14, 94 a 15 žen, tj. 17, 24. Odborné přednášky na školách nebo zaměstnání by uvítalo 12 mužů, tj. 13, 79 %, a 19 žen, tj. 21, 83 % dotázaných. Rádio označilo 5 mužů, tj. 5, 74 %, a 4 ženy, tj. 4, 59 %. Poslední možnou volbu, kterou byl tisk označilo 5 mužů, tj. 5, 74 %, a 11 žen, tj. 12, 64 %.

Graf č. 19 Preferovaný zdroj informací

Zdroj: vlastní průzkum

8.4 Vyhodnocení stanovených hypotéz

Pro vyhodnocení dat z dotazníkového průzkumu bylo využito tří stanovených hypotéz, které měly potvrdit nebo vyvrátit názory veřejnosti v problematice

nebezpečného pronásledování.

Tyto hypotézy byly stanoveny takto:

H1 – V povědomí veřejnosti o nebezpečném pronásledování je názor, že nejčastější obětí stalkingu je žena.

H2 – Fenomén nebezpečného pronásledování je v současné době známým pojmem, který si veřejnost plně uvědomuje.

H3 – Pachatelem nebezpečného pronásledování je zpravidla odmítnutý partner v nemanželském vztahu.

K následujícímu vyhodnocení výše stanovených hypotéz bylo využito zpracováním dat 87 odpovídajících respondentů.

První hypotéza byla zaměřena na názor veřejnosti, že **nejčastější obětí stalkingu je zpravidla žena**. K potvrzení nebo vyvrácení této hypotézy bylo využito vyhodnocení dat z odpovědí respondentů z dotazníkového průzkumu.

Tato hypotéza byla potvrzena vzhledem k jednoznačnému výsledku vyhodnocených dat, kdy se na tomto názoru shodlo celkem 85 % dotázaných respondentů. Tento fakt byl potvrzen i zpracováním následujících dat, kde převládal názor, že pachatelem nebezpečného pronásledování je zejména muž. **Hypotéza č. 1 byla potvrzena.**

Druhá hypotéza byla zaměřena na to, jestli si veřejnost **fenomén nebezpečného pronásledování plně uvědomuje a je pro ni známým pojmem**. K potvrzení nebo vyvrácení této hypotézy bylo opět využito porovnání získaných dat z dotazníkového průzkumu.

Tuto hypotézu lze s přihlédnutím na odpovědi respondentů spíše potvrdit. Vyhodnocená data nedosahují tak přesvědčivých výsledků jako v případě první hypotézy ale lze konstatovat, že nebezpečné pronásledování je veřejností z velké části vnímáno. Z vyhodnocených odpovědí je patné, že stalking je známým pojmem i pro veřejnost, které se tento problémem osobně nedotkl, ale do povědomí se zapsal z různých zdrojů již před kriminalizací přečinu nebezpečného pronásledování dnem 1. 1. 2010. **Hypotéza č. 2 byla potvrzena.**

Třetí hypotéza byla zaměřena na názor veřejnosti, že **pachatelem nebezpečného pronásledování je zpravidla odmítnutý partner v nemanželském vztahu.** K potvrzení nebo vyvrácení této hypotézy bylo stejně jako v prvních dvou případech využito porovnání získaných dat z dotazníkového průzkumu.

Tuto hypotézu lze s přihlédnutím na odpovědi respondentů spíše vyvrátit. V otázce typologie pachatelů nebezpečného pronásledování označilo výše uvedenou kategorii poměrně vysoké procento respondentů. Navzdory této skutečnosti zvolilo znatelně více dotazovaných jiný typ pachatelů. **Hypotéza č. 3 byla vyvrácena.**

9 Závěr

V teoretické části této bakalářské práce je dílčím cílem objasnění pojmů spojených s nebezpečným pronásledováním veřejnosti. Prvním cílem práce je seznámení s historickým vznikem této problematiky ve společnosti mimo a později i na území České republiky. Hlavní částí teoretické části je rozšířený pohled na psychologické a právní aspekty nebezpečného pronásledování s rozbořem pachatele i oběti tohoto společensky nežádoucího fenoménu.

Cílem bakalářské práce je vyhodnocení dat získaných z dotazníkového průzkumu, který byl proveden v regionu jihočeského kraje. Vyhodnocení jednotlivých otázek z dotazníku je uvedeno v praktické části práce. Pro lepší přehlednost je k vyhodnoceným údajům přidáno grafické znázornění. Byly stanoveny 3 hypotézy, které se na základě výše uváděných dat potvrdily nebo nepotvrdily.

Celkem bylo vyhotoveno 100 dotazníků, z kterých se ke zpracování vrátilo 93. Výstupem z průzkumu byl získán přehled o tom, jak je tento nebezpečný fenomén vnímán veřejností. Převážné části respondentů je pojem stalking známým pojmem. Části dotazovaných, převážně žen, se nebezpečné pronásledování dotklo osobně, nebo někoho z blízkého okolí. Převažujícího procenta dotázaných se tento problém přímo nedotkl, ale znali ho z nejrůznějších informačních zdrojů. Jako nejčastější zdroj informací o tomto přečinu byl označen televizor následovaný internetem. Z celkového počtu respondentů vědělo o uvedení nebezpečného pronásledování v novelizovaném znění zákona č. 40/ 2009 Sb., trestní zákoník, účinný od 1. 1. 2010, 54 % dotázaných. Před tímto datem věděla o stalkingu necelá polovina respondentů. V obou případech byly informovanější ženy. To koresponduje i s faktem, že obětí je z pravidla žena, na čemž se shodla drtivá většina respondentů a tím byla i potvrzena hypotéza č. 1. Pouze 6 respondentů se s tímto pojmem nikdy nesešlo a v dotazníku dále nepokračovalo. Z tohoto zjištění lze konstatovat, že povědomí o stalkingu je pro veřejnost relativně vysoké.

Jako problematické se z průzkumu ukázalo zjištění o nedostatečné prevenci proti nebezpečnému pronásledování. Toto tvrzení potvrdilo více než tři čtvrtiny respondentů. Nejrizikovější věková hranice je podle dotázaných mezi 19 – 24 a 25 – 36 věkem života.

Navrhuji zavedení povinných odborných přednášek v oblasti společensky nežádoucích jevů, mezi které nebezpečné pronásledování bezpochyby patří. Přednášky

by měly být koncipovány s přihlédnutím na jednotlivé rizikové skupiny a to například formou výukového předmětu na školách, nebo formou školení na pracovišti. Obsah těchto přednášek by měl být mimo jiné zaměřen na možnosti jak se tomuto problému bránit, respektive jak se zachovat a jak postupovat v případě vzniku tohoto nebezpečného jednání.

Závěrem lze konstatovat, že ze získaných dat zpracovávaných v této bakalářské práci psychologické a právní aspekty korespondují s nároky a požadavky státu pro ochranu veřejnosti před nebezpečným pronásledováním, ale zároveň byly odhaleny rezervy v prevenci proti tomuto stále aktuálnímu fenoménu, u kterého nelze z největší pravděpodobností očekávat výrazného oslabení.

Seznam literatury

1. ATKINSON, R. L. a kol. *Psychologie*. Praha : Portál, s.r.o. 2003. 750 s. ISBN 978-80-7178-640-3.
2. ČAČKA, O. *Psychologie vrstev duševního dění osobnosti a jejich autodiagnostika*. Brno : Doplněk, 1997. 382 s. ISBN 80-85765-70-5.
3. ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2009. 439 s. ISBN 978-80-7380-213-4.
4. ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha : Grada Publishing, a.s., 2008. 160 s. ISBN 978-80-247-2207-8.
5. ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠKOVÁ P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha : Grada, 2007. 192 s. ISBN 978 – 80 – 247- 2014 -2.
6. MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B., POKORNÁ, D., TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha : Linde nakladatelství s.r.o., 2008. 160 s. ISBN 978-80-86131-76-4.
7. PLHÁKOVÁ, A. *Učebnice obecné psychologie*. Praha : 2005. 472 s. ISBN 978-80-200-1387-3.
8. ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno : Paido. 1998. 272 s. ISBN 80-85931-48-6.
9. VÁLKOVÁ, H. *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám: Proč by neměl chybět v novém trestním zákoníku „Stalking“*. Praha : ASPI a.s., 2008. ISBN 978-80-7357-365-2.
10. ZOUBKOVÁ, I., MOULISOVÁ, M. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha : Armex Publishing, 2004. 146 s. ISBN 80-86795-05-5.
11. BUSKOTTE, A. *Z pekla ven, žena v domácím násilí*. Brno : Computer Press a.s. 2008. 176 s. ISBN 978-80-25117-86-6.
12. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 – 421. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010. 2011 s. ISBN 978-80-7400-178-9.
13. ŠTADLER, M. *Stalking v kontextu domácího násilí : bakalářská práce*. Brno : Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra psychologie, 2008. 98 l, 6 l příl. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Veronika Polišenská, Ph.D.
14. KOUKOLÍK F., DRTILOVÁ, J., *Zlo na každý den – Život s deprivanty I*. Praha : Galén. 2001, 390 s. ISBN 80-7262-088-6.

Zákony

1. Česko. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11, s. 354-464.
2. Česko. Zákon č. 140 ze dne 29. listopadu 1961 trestní zákon. In: *Sbírka zákonů, Československá socialistická republika*. 1961, částka 65, s. 465-512.
3. Česko. Zákon č. 141 ze dne 29. listopadu 1961 trestní řád. In: *Sbírka zákonů, Československá socialistická republika*. 1961, částka 66, s. 513-576.
4. Česko. Zákon č. 200 ze dne 17. května 1990 o přestupcích. In: *Sbírka zákonů, Česká a Slovenská federativní republika*. 1990, částka 35, s. 810-826.
5. Česko. Zákon č. 273 ze dne 17. července 2008 o Policii České republiky. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2008, částka 91, s. 4086-4116.

Internetové zdroje

1. Ministerstvo vnitra České Republiky. Statistika kriminality – Policie ČR. [online]. 2014. [cit. 2014-02-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>>
2. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. [cit. 2013-12-20] Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/>>
3. *Hraniční osobnost : borderline personality* [online]. 2003. Praha : Úřad vlády České republiky, 2010 [cit. 2014-01-20]. Dostupné z WWW: <www.drogyinfo.cz/index.php/info/glosar_pojmu/h/hranicni_osobnost_borderline_personality>
4. BORGIS. Za střelbou v Praze je zřejměžárlivost. *Novinky.cz*. [online]. 2009, [cit. 2014-01-20]. Dostupné z WWW: <www.novinky.cz/krimi/184417-za-strelbou-v-praze-je-zrejmezarlivost.html>
5. ČÍRTKOVÁ, L. *Psychologické poznatky k nebezpečnosti pronásledování (stalking)*[online]. 2008, [cit. 2014-01-15]. *Kriminalistika – čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi* č. 4/2004. Dostupné z WWW: <<http://www.psychomost.cz/view.php?cisloclanku=2008040002>>
6. BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. *Pomoc obětem trestných činů*. [online]. [2014-01-15]. Dostupné z WWW: <http://www.bkb.cz/pomoc-obetem/>
7. E-BEZPEČÍ. *Nebezpečné komunikační praktiky – Cyberstalking*. [online]. 2008. [cit. 2014-01-10]. Dostupné z WWW:

<<http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/44/38/lang,czech/>>

8. ČESKO-SLOVENSKÁ FILMOVÁ DATABÁZE. *Theresa Saldana – biografie*. [online]. [cit. 2013-11-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.csfd.cz/tvurce/12770-theresa-saldana/>>
9. MINISTERSTVO VNITRA. *Čtvrtletník kriminalistika. psychologické poznatky k nebezpečnému pronásledování*. [online]. 2004. [cit. 2013-11-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.csfd.cz/tvurce/12770-theresa-saldana/>>

Seznam grafů a jejich názvy:

Graf č. 1	Počet případů nebezpečného pronásledování v ČR
Graf č. 2	Nápad nebezpečného pronásledování v jednotlivých krajích ČR
Graf č. 3	Objasněnost případů nebezpečného pronásledování v jednotlivých krajích ČR
Graf č. 4	Pohlaví respondentů
Graf č. 5	Věk respondentů
Graf č. 6	Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů
Graf č. 7	Povědomí o problematice nebezpečného pronásledování „stalkingu“
Graf č. 8	Zdroj prvotní informace o nebezpečném pronásledování
Graf č. 9	Povědomí o kriminalizaci stalkingu dnem 1. 1. 2010
Graf č. 10	Povědomí o stalkingu před 1. 1. 2010
Graf č. 11	Povědomí o možnosti pomoci obětem stalkingu
Graf č. 12	Subjekty kterým by se respondenti svěřili
Graf č. 13	Zkušenost se stalkingem
Graf č. 14	Povědomí jak se bránit stalkerovi
Graf č. 15	Oběti stalkingu
Graf č. 16	Pachatelé stalkingu
Graf č. 17	Rizikový věk oběti stalkingu
Graf č. 18	Informovanost veřejnosti

Seznam tabulek a jejich názvy:

Tabulka č. 1	Zobrazení výskytu chování stalkera

Přílohy

Příloha I	Žádost o poskytnutí statistických údajů
Příloha II	Statistické údaje nebezpečného pronásledování
Příloha III	Dotazník k průzkumu

Žádost o poskytnutí statistických údajů

Miroslav Michálek
Vajgar 671/III
377 04 Jindřichův Hradec
tel: 774 815 808
e-mail: mirdamichalek@seznam.cz

Ředitel
Krajského ředitelství
Policie ČR Jihočeského kraje
Mgr. Ing. Radomír Heřman
Lanova 26
370 74 České Budějovice

V Jindřichově Hradci 23. 1. 2014

Žádost o poskytnutí statistických údajů ke zpracování bakalářské práce

Vážený pane řediteli,

Jmenuji se Miroslav Michálek a jsem studentem Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích, kde studuji obor bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě.

Chtěl bych Vás touto cestou požádat o pomoc při výzkumu, který je zaměřen na zjištění právních a psychologických aspektů nebezpečného pronásledování a poslouží jako podklad k vypracování empirické (praktické) části mé bakalářské práce.

Obsahem mé žádosti je poskytnutí statistických údajů Policie ČR nebezpečného pronásledování na území České republiky za roky 2011, 2012 a 2013.

Předem děkuji za spolupráci.

S pozdravem

Miroslav Michálek

Statistické údaje nebezpečného pronásledování

Pomáhat a chránit

plk. Mgr. Ing. Radomír Heřman

ředitel
Krajského ředitelství policie Jihočeského kraje České Budějovice

KRPC – 18922-1/ČJ-2014-0200SS

České Budějovice 6. února 2014
Počet listů: 1

E - mail

Vážený pane,

na základě Vaší žádosti o poskytnutí statistických údajů ke zpracování bakalářské práce, zde zasilám požadované informace.

Nebezpečné pronásledování – data za ČR za roky 2011,2012,2013.

	nápad	objasněno	%
NP 2011	535	410	76,64
NP 2012	485	349	71,96
NP 2013	520	380	73,08

S pozdravem

Vážený pan
Miroslav Michálek
Vajgar 671/III
377 04 Jindřichův Hradece-mail: mirdamichalek@seznam.czLánovská 26
370 74 České Budějovice
Tel: 420 974 221 229
Fax: 420 974 221 900
Email: krpc.sekret@pcr.cz

Dopis respondentům

DOTAZNÍK

Dobrý den,

jmenuji se Miroslav Michálek a třetím rokem studuji Vysokou školu evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích.

Obracím se na Vás se žádostí o vyplnění dotazníku, který se vztahuje k problematice stalkingu a pomoci obětem stalkingu. *Stalking můžeme definovat jako úmyslné, zlovolné pronásledování a obtěžování jiné osoby, které snižuje kvalitu života a ohrožuje její bezpečnost.* Dotazník je anonymní a výsledky budou použity pro zpracování mé bakalářské práce.

U otázek zakřížkujte jednu zvolenou možnost.

Děkuji Vám za spolupráci.

Přeji pěkný den!

Miroslav Michálek

email: mirdamichalek@seznam.cz

1. Jaké je Vaše pohlaví?

Muž

Žena

2. Kolik je Vám let?

16 – 18

19 – 24

25 – 35

36 – 50

nad 50

3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

základní

střední (vyučen)

úplné střední (s maturitou)

vysokoškolské

4. Setkal/a jste se někdy s pojmem stalking?

ano

ne

5. Odkud jste se o problematice stalkingu dozvěděl/a?

- tisk
- televize, rozhlas
- internet
- od známých ze svého okolí
- ve škole, zaměstnání

6. Věděl/a jste, že je nebezpečné pronásledování od 1. 1. 2010 trestným činem?

- ano
- ne

7. Věděl jste o problému stalkingu již před zařazením do trestního zákoníku 1. 1. 2010?

- ano
- ne

8. Víte, že existuje možnost pomoci obětem stalkingu?

- ano
- ne

9. Pokud byste se stal/a obětí tohoto nebezpečného pronásledování, komu by jste se svěřil/a?

- rodině
- kamarádovi/ce
- policii
- na krizovém centru (např. Bílý kruh bezpečí.....)
- nikomu, ze strachu o své bezpečí

10. Máte vlastní zkušenost se stalkingem?

- ano, tento problém se dotkl mé vlastní osoby
- ano, tento problém se dotkl někoho z blízkého okolí
- ne, nemám vlastní zkušenost

11. Pokud jste se někdy stal/a obětí stalkera, věděl/a byste jak se tomuto problému bránit? Pokud ano, svými slovy napište jak.

ano

.....

.....

ne

12. Kdo je podle Vás zpravidla obětí stalkingu?

muž

žena

13. Kdo je podle Vás zpravidla pachatelem stalkingu?

muž

žena

odmítnutý partner v nemanželském vztahu

partner po rozpadu manželství

14. Jaká věková skupina je podle Vašeho názoru nejrizikovější stát se obětí stalkingu?

16 – 18

19 – 24

25 – 35

36 – 50

nad 50

15. Je podle Vás informovanost veřejnosti o této problematice dostatečná?

ano

ne

16. Pokud máte pocit, že jste nedostatečně informován/a, jakému zdroji informací byste dal/a přednost?

internet

televizní pořady

odborné přednášky na školách

rádio

články v tisku